

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

на тему:

**«Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів
діяльності транспортних підприємств»**

Виконав: студент групи ОО-42
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Генсьор Герман Олександрович

Керівник: к.е.н., доц. Шкроміда Н.Я.

Рецензент: к.е.н., доц. Кушнір О.С.

м. Івано-Франківськ - 2024 р.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
(підпис)

Баланюк І.Ф.

“29” листопада 2023 р.

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Генсьор Германа Олександровича

1. Тема роботи: «Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності транспортних підприємств»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування Шкроміда Н.Я.

2. Перелік питань, які потрібно розробити: сутність категорій «доходи», «витрати» та «фінансові результати»; класифікація доходів, витрат та фінансових результатів; нормативно-правове регулювання обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів підприємства; організаційні засади обліку доходів, витрат та фінансових результатів транспортного підприємства; синтетичний та аналітичний облік доходів і витрат підприємства; облік формування фінансових результатів та їх використання; аналіз рівня, динаміки і структури доходів та витрат автотранспортного підприємства; оцінка рентабельності та платоспроможності підприємства; резерви підвищення прибутковості діяльності підприємства.

3. Дата видачі завдання 04.12.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні основи обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів підприємства	17.02.2024 р.	Виконано
2	Організаційно-методичні аспекти обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»	18.03.2024 р.	Виконано
3	Аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»	19.04.2024 р.	Виконано

Студент _____ Генсьор Г.О.

Керівник роботи _____ Шкроміда Н.Я.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

ВІДГУК

на кваліфікаційну роботу

студента групи ОО-42 Генсьор Германа Олександровича

на тему:

«Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності
транспортних підприємств»

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що інтеграція України у світовий європейський простір вимагає перегляду організаційно-економічного механізму регулювання доходів, витрат і фінансових результатів та, відповідно, пошуку підходів до подолання проблем збитковості діяльності, які виникають на фоні розгортання кризових явищ. Цей процес супроводжується появою нових та оновленням діючих законодавчо-нормативних документів, якими керуються бухгалтери. Таким чином, існує постійна потреба в аналізі, систематизації та узагальненні нововведень. Адже питання, що стосуються доходів, витрат та фінансових результатів зачіпають інтереси не лише фізичних чи юридичних осіб, а й держави загалом. Водночас, ефективність управління визначається рівнем обліково-аналітичного забезпечення системи витрат, доходів та фінансових результатів.

Дипломна робота виконана відповідно до мети та завдань на основі використання матеріалів діяльності ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» за 2021-2023 рр.

Метою роботи є дослідження та узагальнення теоретичних та практичних положень щодо організації і методики обліку та аналізу доходів, витрат і фінансових результатів діяльності досліджуваного підприємства.

У першому розділі дипломної роботи розкрито економічний зміст та значення доходів, витрат та фінансових результатів у господарській діяльності підприємства, розглянуто класифікацію доходів, витрат та фінансових результатів підприємства як об'єкта обліку і аналізу, а також висвітлено нормативно-правове регулювання обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів підприємства.

У другому розділі дипломної роботи розглянуто особливості організації обліку доходів, витрат та фінансових результатів транспортного підприємства, синтетичний та аналітичний облік доходів і витрат підприємства, а також облік формування фінансових результатів та їх використання.

У третьому розділі дипломної роботи розкрито організацію і методику аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства, проведено аналіз динаміки та структури аналізу доходів і витрат підприємства, та оцінку рентабельності і платоспроможності транспортного підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення роботи доведені до прикладних рекомендацій і можуть бути впроваджені в діяльність ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС».

Загальний висновок. Дипломна робота Генсьор Германа Олександровича на тему «Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності транспортних підприємств» є завершеним, самостійно проведеним науковим дослідженням, за змістом та оформленням відповідає вимогам, що визначені до такого виду робіт, а її автор заслуговує на присудження першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Науковий керівник
кандидат економічних наук
доцент кафедри обліку і оподаткування
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Шкроміда Н. Я.

“26” травня 2024 р.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Економічний факультет

Кафедра обліку і оподаткування

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу

студента економічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Генсьор Германа Олександровича

на тему:

«Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності транспортних підприємств»

Актуальність теми. Необхідність до впровадження нетрадиційних систем одержання інформації про доходи, витрати та фінансові результати, застосування нових підходів до калькулювання собівартості послуг, а також підрахунку фінансових результатів і, відповідно, на цій основі прийняття раціональних управлінських рішень зумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

В умовах нестабільної економічної ситуації для забезпечення умов безбиткової діяльності та підвищення рентабельності від підприємства вимагається перегляд існуючої системи управління. Найбільшим чином це стосується автотранспортної діяльності, яка забезпечує основну частину товарообігу держави. Водночас, ефективність управління визначається рівнем обліково-аналітичного забезпечення системи доходів, витрат та фінансових результатів підприємства. Це зумовлює актуальність теми дипломної роботи, яка рецензується, та її зміст.

Якість проведеного аналізу проблеми полягає у обґрунтуванні теоретичних та методичних аспектів організації і методики обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів підприємства.

Результати дослідження викладені у логічній послідовності, поставлені мета і завдання у роботі є розглянутими та завершеними конкретними висновками та рекомендаціями, які мають практичну цінність та можуть бути реалізовані у діяльності підприємства.

Практична цінність висновків і рекомендацій полягає в тому, що отримані результати можуть бути використані у фінансово-господарській діяльності ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС», а отже є реальними.

Загальний висновок і оцінка кваліфікаційної роботи. Дипломна робота Генсьор Германа Олександровича на тему «Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності транспортних підприємств» є завершеним, самостійно проведеним науковим дослідженням, за змістом та оформленням відповідає вимогам, що визначені до такого виду робіт, а її автор заслуговує на присудження першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Рецензент

кандидат економічних наук
старший викладач кафедри
економічної кібернетики

Прикарпатського національного

університету імені Василя Стефаника

_____ Кушнір О.С.

“26” травня 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ I	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1.	Економічна сутність категорій: «доходи», «витрати», «фінансові результати»	7
1.2.	Класифікація доходів, витрат і фінансових результатів діяльності підприємства	19
1.3.	Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства	26
РОЗДІЛ II	ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»	
2.1.	Організаційні засади обліку доходів, витрат та фінансових результатів транспортного підприємства	33
2.2.	Синтетичний та аналітичний облік доходів і витрат підприємства	38
2.3.	Облік формування фінансових результатів та їх використання	46
РОЗДІЛ III	АНАЛІЗ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»	
3.1.	Аналіз рівня, динаміки і структури доходів та витрат автотранспортного підприємства	52
3.2.	Оцінка рентабельності та платоспроможності підприємства	64
3.3.	Резерви підвищення прибутковості діяльності підприємства	73
ВИСНОВКИ		80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		82
ДОДАТКИ		

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності транспортних підприємств є надзвичайно актуальною темою, оскільки транспортна галузь відіграє ключову роль в економіці будь-якої країни, забезпечуючи переміщення вантажів та пасажирів. Від ефективності роботи транспортних підприємств залежить безперервне функціонування інших галузей економіки та задоволення потреб населення та промисловості у перевезеннях. Тому важливо мати достовірну інформацію про доходи, витрати та фінансові результати кожного транспортного підприємства для оцінки стану галузі та прийняття відповідних управлінських рішень. Діяльність транспортних підприємств пов'язана зі значними витратами на паливо, утримання транспортних засобів, заробітну плату обслуговуючого персоналу, оренду приміщень тощо.

Належний облік і аналіз цих витрат дозволяє виявляти резерви їх оптимізації, що є запорукою підвищення рентабельності та конкурентоспроможності підприємств. Транспортні підприємства надають різноманітні послуги з перевезення вантажів та пасажирів, що передбачає різні тарифи та ціни. Правильний облік доходів від цих послуг є важливим для визначення їх структури, обґрунтування цінової політики та максимізації прибутку. Фінансові результати діяльності транспортних підприємств безпосередньо впливають на формування податкових зобов'язань, зокрема з податку на прибуток. Коректний облік та аналіз фінансових результатів забезпечує дотримання вимог податкового законодавства. Інформація про доходи, витрати та фінансові результати транспортних підприємств є вкрай важливою для інвесторів та кредиторів під час прийняття рішень про інвестування чи кредитування. Достовірні дані про ці показники підвищують привабливість підприємства для зовнішнього фінансування.

Облік та аналіз доходів, витрат та фінансових результатів діяльності транспортних підприємств є актуальною темою, оскільки забезпечує

інформаційні потреби різних користувачів для прийняття управлінських рішень, оптимізації витрат, визначення податкових зобов'язань, залучення інвестицій та підвищення ефективності функціонування галузі загалом.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» в частині доходів, витрат і фінансових результатів. Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів бухгалтерського обліку й економічного аналізу доходів, витрат та фінансових результатів зазначених підприємств транспортної галузі.

Комплексне дослідження зазначених аспектів обліку та аналізу доходів, витрат і фінансових результатів дозволить сформулювати цілісне уявлення про специфіку діяльності транспортних підприємств та розробити рекомендації щодо удосконалення їх обліково-аналітичного забезпечення і підвищення ефективності господарювання.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження, узагальнення та обґрунтування особливостей організації і методики обліку та аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності транспортних підприємств. Ця мета досягається шляхом теоретичного осмислення та практичного вирішення проблеми, пов'язаної з цим питанням.

Для досягнення визначеної мети були поставлені наступні завдань:

- дослідити сутність категорій «доходи», «витрати» та «фінансові результати»;
- розглянути класифікацію доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства;
- описати нормативно-правове регулювання обліку і аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства;
- дослідити особливості організації обліку доходів, витрат та фінансових результатів діяльності транспортного підприємства;
- розглянути синтетичний і аналітичний облік доходів, витрат і фінансових результатів діяльності підприємства;

- узагальнити особливості обліку формування та використання фінансових результатів підприємства;
- провести аналіз рівня, динаміки і структури доходів та витрат діяльності підприємства;
- здійснити оцінку рентабельності та платоспроможності підприємства;
- узагальнити резерви підвищення прибутковості діяльності підприємства.

Стан наукової розробки. Методологічною основою даного дослідження послужили наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, що стосуються бухгалтерського обліку витрат, доходів та фінансових результатів діяльності транспортних підприємств, а також нормативно-правові акти, що регулюють цю проблематику.

Провідні науковці, зокрема які досліджували галузеві аспекти доходів і витрат: `Височан О. С., Фаріон А. І., Павлова Г. Є., Савченко О. Ю., Коваль С. В., Турчин Л. С., Андрієнко В. М., Багрій К. Л. та інші. Однак, ця тема вимагає подальших досліджень.

Методи дослідження. Під час виконання дипломної роботи було застосовано комплекс різноманітних загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема, використовувався діалектичний метод пізнання для всебічного розгляду обліково-аналітичних процесів як сукупності взаємопов'язаних елементів в їх розвитку та суперечностях. Широко застосовувались методи індукції та дедукції для формулювання висновків шляхом логічних міркувань від часткового до загального і навпаки. Наукова абстракція дозволила виділити головні характеристики предмета дослідження, відокремившись від другорядних деталей. Системний аналіз забезпечив комплексне вивчення об'єкта як єдиного цілого з множиною взаємопов'язаних елементів. Для встановлення причинно-наслідкових зв'язків між досліджуваними явищами та процесами використано відповідні методи. Оцінка показників і їх порівняння з нормативними, плановими значеннями або даними попередніх періодів дала змогу виявити тенденції розвитку та

проблемні аспекти. Статико-економічний метод застосовувався для відображення стану досліджуваних об'єктів на певну дату.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані результати наукового дослідження, що стосується обліку витрат, доходів та фінансових результатів, мають практичне застосування і можуть бути використані в практиці різних транспортних підприємств, незалежно від їх форми власності та виду діяльності.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Роботу викладено на 86 сторінок. Список використаних джерел містить 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність категорій: «доходи», «витрати», «фінансові результати»

У прагненні до економічних вигод кожне підприємство стикається з фундаментальними економічними поняттями, такими як «доходи», «витрати» та «фінансові результати». Хоча визначення цих категорій можуть варіюватися залежно від джерела та підходу автора, для повного розуміння їх сутності необхідно розглянути різноманітні перспективи, представлені як у законодавчих актах, так і в наукових працях.

Підприємницька діяльність зосереджена на отриманні прибутку, тож належне тлумачення концепцій доходів, витрат та фінансових результатів є вкрай важливим для ефективного управління бізнесом. Різні автори можуть акцентувати увагу на різних аспектах цих категорій, спираючись на свої знання, досвід та підходи до економічної теорії.

Для формування цілісного уявлення про доходи, витрати та фінансові результати необхідно дослідити визначення, запропоновані у законодавчих актах, які регулюють господарську діяльність, а також проаналізувати тлумачення, представлені у наукових працях економістів, бухгалтерів та фінансистів. Такий комплексний підхід дозволить всебічно розкрити сутність цих ключових економічних понять та забезпечити їх правильне застосування на практиці.

Для ґрунтовного розуміння економічних категорій «доходи», «витрати» та «фінансові результати» необхідно провести детальний огляд літератури та нормативно-правових актів, що регулюють ці сфери. Розпочнемо з аналізу поняття «доходів» через призму законодавства та нормативних документів України.

У нормативно-правовому полі України визначення поняття «доходи» міститься в кількох ключових документах, зокрема в Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. Розглянемо детальніше, як ці акти трактують категорію доходів.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає поняття доходи, як збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників) [1].

Схоже, але більш розгорнуте трактування доходів представлено в Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (НПСБО 1). Згідно з п. 3 НПСБО 1, доходи визначаються як: «збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників)» [2].

П(С)БО 15 «Дохід» надає ідентичне до НП(С)БО 1 визначення доходів відповідно до п. 4 цього стандарту, дохід : «це збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників)» [3].

Обидва положення підкреслюють, що доходи являють собою збільшення економічних вигод підприємства, яке може виявлятися у формі надходження активів або зменшення зобов'язань. Крім того, наголошується, що доходи призводять до зростання власного капіталу, за винятком випадків, коли таке зростання відбувається за рахунок внесків власників.

Таким чином, національні стандарти бухгалтерського обліку надають досить деталізоване та уніфіковане визначення поняття «доходи», яке застосовується для цілей ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності суб'єктами господарювання в Україні.

На відміну від інших законодавчих актів, Податковий кодекс України розглядає поняття «доходи» крізь призму оподаткування та фіскальної сфери. Це зумовлено основним призначенням Податкового кодексу - регулювання питань нарахування, сплати та адміністрування податків на території України.

Відповідно до ст. 14.1.54 Податкового кодексу України, дохід визначається як: «загальна сума доходу платника податку від усіх видів діяльності, отриманого (нарахованого) протягом звітного періоду в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах як на території України, її континентальному шельфі, у виключній (морській) економічній зоні, так і за їх межами» [4].

Це визначення акцентує увагу на декількох ключових аспектах:

- дохід охоплює всі види діяльності платника податків, незалежно від їх характеру чи сфери;
- дохід може бути отриманий (нарахований) у різних формах: грошовій, матеріальній чи нематеріальній;
- дохід враховується не лише на території України, а також на її континентальному шельфі, у виключній (морській) економічній зоні та за їх межами;
- дохід розглядається в межах конкретного звітного періоду, що важливо для цілей оподаткування.

Таке визначення доходу в Податковому кодексі є більш широким і універсальним порівняно з трактуваннями в інших нормативно-правових актах. Воно охоплює всі можливі джерела доходів платника податків, незалежно від їх природи чи місця отримання, з метою забезпечення повноти оподаткування.

Варто зазначити, що Податковий кодекс також містить більш деталізовані визначення окремих видів доходів, таких як дохід від операційної діяльності, дохід від інвестиційної діяльності, інші доходи тощо, що важливо для правильного нарахування та сплати відповідних податків.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) також містять

визначення поняття «доходи», яке відіграє ключову роль у веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності для забезпечення їх прозорості та порівнянності на міжнародному рівні.

У М(С)БО 1 «Подання фінансової звітності» наводиться наступне визначення доходів: «доходи - це валове надходження економічних вигід протягом певного періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу» [5].

Визначення доходів у М(С)БО 1 є досить узагальненим і служить фундаментальним базисом для подальшого деталізованого розгляду різних видів доходів в інших стандартах, таких як М(С)БО 15 «Дохід від договорів з клієнтами» [6] та М(С)БО 16 «Оренда» [7].

Слід зазначити, що М(С)БО є загальновизнаними на міжнародному рівні стандартами фінансової звітності, тому їх визначення доходів має важливе значення для забезпечення прозорості та порівнянності фінансової інформації компаній у глобальному вимірі.

Таким чином, визначення доходів у М(С)БО 1 доповнює та узгоджується з підходами, представленими в українському законодавстві та національних стандартах бухгалтерського обліку, забезпечуючи єдине розуміння однієї з ключових економічних категорій на міжнародному рівні.

Окрім законодавчих актів важливими джерелами для визначення поняття «доходи» є наукові праці та дослідження провідних економістів, бухгалтерів та фінансистів. Науковці часто пропонують більш глибокі та деталізовані трактування цієї категорії, ґрунтуючись на теоретичних засадах економічної науки, принципах бухгалтерського обліку та практичному досвіді. Розглянемо деякі визначення доходів, запропоновані відомими вченими.

Височан О. С. визначає доходи, як економічні вигоди у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу підприємства [9].

На відміну від попереднього автора Фаріон А. І. розглядає доходи, як збільшення економічних вигід підприємства у звітному періоді у вигляді надходження або збільшення активів чи погашення зобов'язань, які призводять до збільшення капіталу [10].

В той час, Павлова Г.Є. розуміє доходи, як надходження грошових коштів в результаті реалізації продукції, товарів, послуг, а також активів підприємства в процесі фінансово-господарської діяльності [11].

Коваль С. В. визначає дохід, як збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання капіталу (крім збільшення капіталу внаслідок внесків власників) [12].

Турчин Л. С., на відміну від Коваль С. В., пояснює поняття «доходи» так: «доходи - це грошові кошти або інші активи, одержані в результаті продажу товарів чи надання послуг» [13].

А відповідно, Андрієнко В. М. визначає поняття доходів так: «дохід - це валове надходження економічних вигід протягом звітного періоду, що виникає в результаті звичайної діяльності підприємства» [14].

Про визначення поняття «доходи» Багрій К. Л. пише так: «доходи підприємства - це валове збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження або збільшення вартості активів чи зменшення зобов'язань, що веде до зростання власного капіталу» [15].

Так, Ф. Ф. Бутинець трактує доходи, як потік грошових коштів та інших надходжень за певний період, одержаний від продажу продукції, товарів, робіт, послуг [16].

В той час, Шмиголь Н. М. визначає поняття дохід, як збільшення економічних вигід внаслідок надходження активів і/або погашення зобов'язань, що веде до зростання капіталу підприємств, окрім внесків учасників, та одержане за рахунок використання в господарському процесі долучених для цього економічних ресурсів і конкурентних переваг в умовах допустимого рівня підприємницького ризику [10].

Визначення категорії «дохід» за нормативно-правовими документами і авторами подано у табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення категорії «дохід» за основними джерелами

№ з/п	Джерело	Визначення
1	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Доходом є збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників)
2	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Доходами є збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників)
3	П(С)БО 15 «Дохід»	Дохід – це збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена
4	МСБО 1 «Подання фінансової звітності»	Дохід – це зміна у власному капіталі протягом періоду внаслідок операцій та інших подій, окрім тих змін, що виникли внаслідок операцій з власниками, які діють згідно з їх повноваженнями
5	МСБО 18 «Дохід»	Дохід – це валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників власного капіталу
6	Податковий Кодекс України	Дохід з джерелом їх походження з України - будь-який дохід, отриманий резидентами або нерезидентами, у тому числі від будь-яких видів їх діяльності на території, її континентальному шельфі, у виключній (морській) економічній зоні, у тому числі, але не виключно
7	Височан О. С.	Доходи – це економічні вигоди у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу підприємства
8	Фаріон А. І.	Дохід – це збільшення економічних вигід підприємства у звітному періоді у вигляді надходження або збільшення активів чи погашення зобов'язань, які призводять до збільшення капіталу
9	Коваль С. В.	Дохід – це збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання капіталу
10	Турчин Л. С.	Доходи – це грошові кошти або інші активи, одержані в результаті продажу товарів чи надання послуг

Як бачимо, у наукових статтях автори пропонують різні трактування поняття «доходи», проте більшість з них акцентують увагу на ключових аспектах: надходження економічних вигод, збільшення активів/зменшення зобов'язань, зростання власного капіталу підприємства.

Після дослідження сутності доходів, важливо проаналізувати витрати, оскільки вони є іншою стороною економічної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Цей взаємозв'язок має фундаментальне значення для забезпечення фінансової стабільності, прибутковості та зростання як на рівні окремих господарюючих суб'єктів, так і на макроекономічному рівні.

Для початку трактування категорії «витрати» розглянемо за нормативно-правовими документами.

В Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зазначається, що витрати - зменшення економічних вигод у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [1].

Податковий кодекс України визначає витрати як: «сумарну вартість використаних у господарській діяльності підприємства протягом звітного періоду трудових і матеріальних ресурсів, амортизаційних відрахувань, вартості придбаних товарів, послуг, вартості послуг виробничого характеру, що їх надають сторонні підприємства» [4].

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» трактує витрати, як: «зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками)» [2].

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» визначає витрати, як: «зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або

розподілу власниками)» [8].

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» трактує витрати як: «зменшення економічних вигід протягом облікового періоду, що відбувається у формі відтоку або виснаження активів чи виникнення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу, окрім випадків, пов'язаних з розподілом між акціонерами» [5].

Отже, ключовими аспектами поняття «витрати» в нормативних документах є: зменшення економічних вигід підприємства; вибуття активів або збільшення зобов'язань; зменшення власного капіталу (за винятком випадків розподілу власниками); зв'язок з господарською діяльністю та звітним періодом.

Також важливими є визначення категорії витрати у працях українських науковців.

Так, Бутинець Ф. Ф. розглядає поняття витрат, як використані у процесі виробництва ресурси, оцінені в грошовому вимірнику [19].

Білуха М. Т. на відміну від попереднього автора визначає категорію «витрати», як зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до того, що капітал зменшується [20].

Сопко В. В. дає поняттю «витрати» таке визначення: «сума ресурсів, використаних у процесі отримання доходів звітного періоду» [21].

В той час, Лінник В. Г. розглядає витрати, як ресурси, використані для досягнення певної мети діяльності підприємства [22].

Ткаченко Н. М. визначив «витрати», як вартість спожитих у процесі господарської діяльності активів протягом звітного періоду [23].

А відповідно, Голов С. Ф. дає визначення поняття, як зменшення економічних вигід протягом звітного періоду у формі вибуття активів або збільшення зобов'язань [24].

Нападовська Л. В. вважає, що витрати - це ресурси, що були використані або мають бути використані з певною метою протягом звітного періоду [25].

Євдокимов В. В. у своїх працях наводить схоже визначення даної

економічної категорії, а саме: «витрати - це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які приводять до зменшення власного капіталу підприємства» [27].

Отже, визначення категорії «витрати» за нормативно-правовими документами і авторами подано у табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Визначення категорії «витрати» за основними джерелами

№ з/п	Джерело	Визначення
1	Податковий кодекс України	Витрати - сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу
2	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Витратами є зменшення економічних вигід у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)
3	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Витрати - зменшення економічних вигід у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)
4	П(С)БО 16 «Витрати»	Витратами є зменшення активів як зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)
5	МСФЗ 1 «Подання фінансової звітності»	Витрати - зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами
6	Бутинець Ф. Ф.	Витрати – використані у процесі виробництва ресурси, оцінені в грошовому вимірнику
7	Білуха М. Т.	Витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до того, що капітал зменшується
8	Сопко В. В.	Витрати – це сума ресурсів, використаних у процесі отримання доходів звітного періоду
9	Лінник В. Г	Витрати – ресурси, використані для досягнення певної мети діяльності підприємства

10	Ткаченко Н. М.	Витрати – вартість спожитих у процесі господарської діяльності активів протягом звітного періоду
11	Голов С. Ф.	Витрати – зменшення економічних вигід протягом звітного періоду у формі вибуття активів або збільшення зобов'язань

Як бачимо, українські науковці також по-різному трактують категорію «витрати», але більшість визначень акцентують увагу на зменшенні економічних вигід, вибутті активів, збільшенні зобов'язань та зв'язку з виробничим процесом та отриманням доходу.

Детальний аналіз економічних категорій «доходи» та «витрати» дозволяє виявити їх тісний взаємозв'язок. Співвідношення доходів і витрат зумовлює формування фінансових результатів діяльності підприємства. Фінансові результати, у свою чергу, є підсумковим показником, який відображає ефективність господарювання та відображає зміну власного капіталу протягом певного періоду внаслідок надходження доходів і здійснення витрат.

Визначення економічної категорії «фінансові результати» у нормативних документах відіграє важливу роль для забезпечення єдиних підходів до обліку та звітності.

Фінансові результати у нормативно-правових актах не мають прямого визначення, присутнє тільки визначення його складових категорій «доходи» та «витрати».

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» визначає доходи та витрати як основні складові фінансового результату [3].

Податковий кодекс України розглядає фінансовий результат до оподаткування як суму доходів, нарахованих у податковому періоді, та суму витрат, пов'язаних з отриманням таких доходів [4].

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» визначає, що фінансовий результат - це всі статті доходів та витрат, визнані протягом періоду, окрім статей, пов'язаних із операціями з власниками [5].

Автори ж формулюють визначення економічної категорії «фінансові результати» по різному.

Так, Білуха М. Т. визначає сутність поняття «фінансові результати», як економічні наслідки господарювання за певний період часу [30].

Відповідно Голов С. Ф. дає визначення поняття «фінансові результати» так: «економічна категорія, яка відображає зміну власного капіталу внаслідок господарської діяльності» [31].

В той час, Нападовська Л. В. у своїх працях розглядає фінансові результати, як підсумок діяльності підприємства за звітний період, що визначається як різниця між сукупними доходами та витратами [32].

Ткаченко Н. М. дає визначення поняття «фінансові результати», як підсумок господарської діяльності, який характеризує ефективність роботи підприємства [33].

А відповідно, Пушкар М. С. визначив поняття «фінансові результати», як приріст або зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді [34].

Визначення поняття «фінансові результати» автора Гудзинського О. Д. наступне: різниця між доходами і витратами підприємства в процесі його діяльності [35].

Король Г. О. на відміну від попередніх авторів, визначає поняття «фінансові результати», як економічний підсумок господарської діяльності підприємства за рік у вигляді прибутку або збитку [36].

Сопко В. В. дає схоже до попереднього автора визначення поняття «фінансові результати», як кінцевий показник діяльності підприємства, що відображає різницю між сумою одержаних доходів та здійснених витрат [37].

Таким чином, наведемо визначення категорії «фінансові результати» за нормативно-правовими документами і авторами у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Визначення категорії «фінансові результати» за нормативно-правовими документами і авторами

№	Джерело (автор)	Визначення сутності категорії
1	П(с)БО 15 «Дохід»	Відсутнє пряме визначення поняття «фінансові результати», але дається визначення його складових
2	Податковий кодекс України	Розглядає фінансовий результат до оподаткування як суму доходів, нарахованих у податковому періоді, та суму витрат, пов'язаних з отриманням таких доходів
3	МСБО 1 «Подання фінансових звітів»	Фінансові результати - це всі статті доходу та витрат, визнані протягом періоду, окрім статей, пов'язаних із операціями з власниками
4	Білуха М. Т.	Фінансовий результат – це економічні наслідки господарювання за певний період часу
5	Голов С. Ф.	Фінансовий результат – це економічна категорія, яка відображає зміну власного капіталу внаслідок господарської діяльності
6	Нападовська Л. В.	Фінансовий результат – це підсумок діяльності підприємства за звітний період, що визначається як різниця між сукупними доходами та витратами
7	Ткаченко Н. М.	Фінансовий результат – підсумок господарської діяльності, який характеризує ефективність роботи підприємства
8	Пушкар М. С.	Фінансовий результат – це приріст або зменшення вартості власного капіталу підприємства внаслідок діяльності у звітному періоді
9	Гудзинський О. Д.	Фінансовий результат – різниця між доходами і витратами підприємства в процесі його діяльності
10	Король Г. О.	Фінансовий результат – економічний підсумок господарської діяльності підприємства за рік у вигляді прибутку або збитку

Отже, узагальнюючи підходи до визначення категорії фінансові результати, можна сказати, що фінансовий результат - це підсумковий показник ефективності діяльності підприємства, що відображає різницю між сукупними доходами та витратами за певний період і визначає зміну власного капіталу суб'єкта господарювання.

1.2. Класифікація доходів, витрат і фінансових результатів діяльності підприємства

Актуальність класифікації доходів, витрат і фінансових результатів діяльності підприємства зумовлена її важливою роллю в системі управління суб'єктом господарювання та забезпеченні його ефективного функціонування.

Основними аспектами актуальності даної класифікації є: чітка класифікація, яка є основою для створення раціональної системи рахунків та аналітичних регістрів обліку доходів, витрат та фінансових результатів, що сприяє формуванню достовірної та деталізованої звітної інформації; можливість здійснення всебічного аналізу структури та динаміки доходів, витрат, прибутків; класифікація за видами діяльності, складовими елементами, джерелами формування тощо.

Розглянемо детальніше кожен з класифікаційних ознак доходів.

Так за видами діяльності доходи класифікуються на: доходи від операційної діяльності (від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг); доходи від інвестиційної діяльності (дивіденди, відсотки, роялті, рента); доходи від фінансової діяльності (від фінансових операцій); інші доходи (від реалізації оборотних активів, операційної оренди активів тощо).

В той час, за складом доходи класифікуються на: доходи від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг); інші операційні доходи; фінансові доходи; інші доходи.

А відповідно, за джерелами формування доходи класифікуються на виручка від реалізації продукції; доходи від реалізації майна; відсотки, дивіденди, роялті; доходи від безоплатно отриманих оборотних активів тощо.

Вигідно П(С)БО 15 «Дохід», доходи в обліку класифікуються відповідно таким групам:

1. Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – загальний дохід від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг без

віднімання наданих знижок, повернення скоріше проданих товарів і непрямих податків та зборів (ПДВ, акцизного збору тощо).

2. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) розраховується шляхом вирахування із доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг виданих знижок, ціни повернутих скоріше проданих товарів, доходів, котрі за договорами належать комітентам і податків та зборів [23].

Класифікація доходів підприємств за різними ознаками у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Класифікація доходів підприємств за різними ознаками

Класифікаційні ознаки	Вид доходу
За напрямами господарської діяльності	Доходи від операційної діяльності Доходи від інвестиційної діяльності Доходи від фінансової діяльності Доходи від іншої операційної діяльності
За джерелами формування	Доходи від реалізації товарів Доходи від реалізації інших активів Доходи від позареалізаційних операцій Доходи від надання платних додаткових послуг
За періодом формування	Доходи звітного періоду Доходи майбутнього періодів
За ідентифікацією в процесі бухгалтерського обліку	Дохід, який підлягає отриманню та отриманий у звітному періоді Дохід, який підлягає отриманню, але не отриманий у звітному періоді Дохід отриманий, але який не підлягав отриманню у звітному періоді
За характером оподаткування доходу (згідно статті 135 ПКУ)	Операційні – доходи, отримані від реалізації товарів (робіт, послуг) Позареалізаційні
За ступенем податкового очищення	Валовий дохід підприємства Чистий дохід підприємства
За формою отримання доходів	Матеріальні Нематеріальні (немонетарні)
За визнанням	Планові Отримані (фактичні)
За періодичністю	Поточні Майбутніх періодів
За ступенем суттєвості	Суттєві Несуттєві

За центрами доходів	Центр доходів “Основне виробництво” Центр доходів “Допоміжне виробництво”
З огляду на об’єкт реалізації	Реалізовані Виготовлені
За видами продукції	Виходячи з товарної групи
За ринком збуту	За географічним сегментом

Класифікація витрат підприємства здійснюється за різними ознаками з метою обліку та контролю ефективності їх використання.

Так за видами діяльності витрати класифікуються на: витрати операційної діяльності; витрати інвестиційної діяльності; витрати фінансової діяльності; інші витрати.

Під операційними витратами прийнято розглядати виражені в грошовій формі витрати трудових, матеріальних, нематеріальних, фінансових ресурсів задля здійснювання операційної діяльності. Саме тому, найбільш вагомими серед перелічених витрат вважають саме операційні витрати, котрі більш повно характеризують сферу діяльності підприємства. Простіше кажучи, операційні витрати досить часто називають вартістю проведення господарської діяльності суб’єкта господарювання.

Операційні витрати розділяють на ті, котрі включаються у виробничу собівартість продукції та ті, котрі не включаються до собівартості.

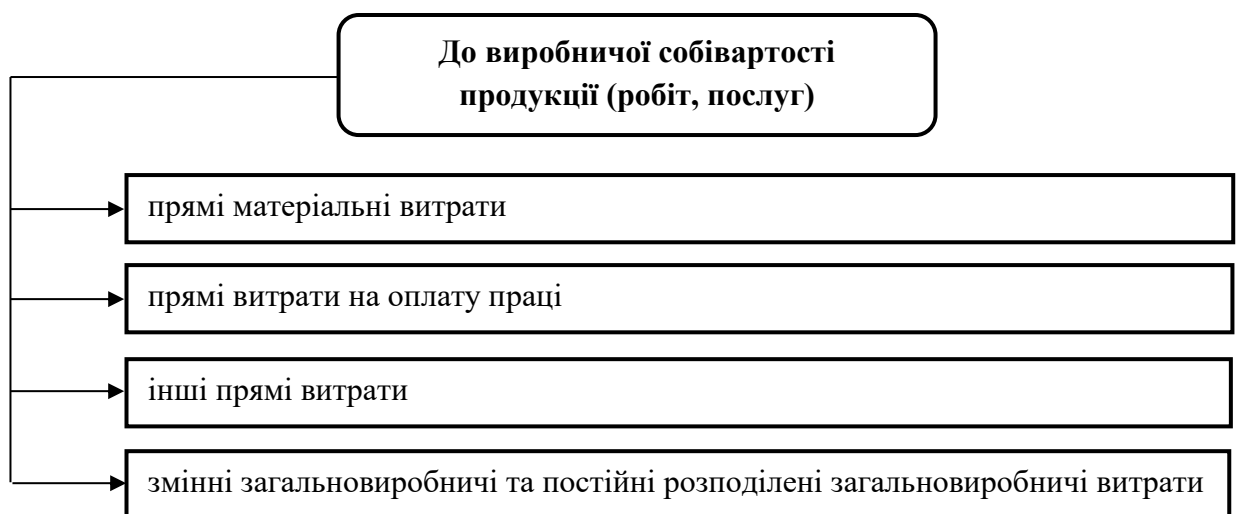

Рис.1.1. Поділ витрат, котрі включаються до виробничої собівартості продукції (робіт, послуг)

Окрім витрат, котрі включають до собівартості продукції, на підприємствах посідають місце витрати, котрі пов'язані також із операційною діяльністю, але до собівартості не входять. Такі витрати є витратами періоду та вони зразу списуються на фінансовий результат (рис. 1.2).

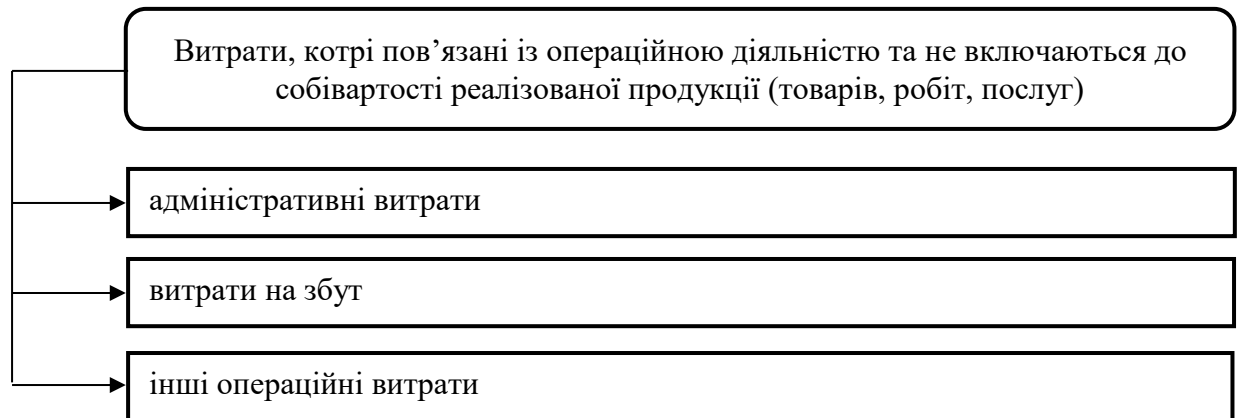

Рис. 1.2. Склад витрат, котрі пов'язані із операційною діяльністю та не включаються до собівартості реалізованої продукції, робіт, послуг

Витрати, котрі виникають в процесі фінансової діяльності – витрати від сплати відсотків і інші витрати підприємства, пов'язані з позиками, до яких відносяться позики, векселі та облігації, також інші типи короткострокових і довгострокових зобов'язань, на котрі нараховуються відсотки.

Витрати, котрі виникають в процесі інвестиційної діяльності – це витрати, котрі підприємство отримало від залучення інвестиційних грошових коштів інших підприємств та виконання відповідних зобов'язань.

За економічним змістом затрати ділять на: матеріальні витрати; затрати на оплату праці; вирахування на соціальні заходи; амортизація та інші витрати.

Матеріальні витрати – це затрати на сировину і матеріали, а також купівельні напівфабрикати і комплектуючі вироби, куплені в сторонніх організацій, а саме паливо та енергію, тарні матеріали, будівельні матеріали, запчастини, МШП, які використовують в операційній діяльності підприємства.

Витрати на виплату праці – це затрати у склад котрих включають усю нараховану зарплату (у тому числі матеріальні допомоги та виплати у негрошовій формі), як штатним працівникам, так і сумісникам [7].

Вирахування на соціальні заходи – це обов’язкове пенсійне страхування у фонд зайнятості населення, котре здійснюється за встановленими законодавством нормами від основного розміру витрат на виплату праці, встановлених законодавством.

Амортизація – це систематичний розподіл вартості необоротних активів, котрі амортизуються на протязі терміну їх корисного використання [7].

Інші витрати – це затрати на відрядження і рекламу, а також послуги зв'язку, розрахунково-касове обслуговування та ін.

За статтями калькуляції: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати.

За включенням до виробничого процесу затрати поділяють на: основні та накладні. Основні витрати – це сукупність прямих затрат на виробництво продукції. Накладні витрати – це затрати на управління і обслуговування виробництва та збут продукції, котрі відбиваються на фінансовому результаті діяльності підприємства.

За методами включення у собівартість класифікують витрати на: прямі та непрямі [24].

Прямі витрати – це ті, котрі можна безпосередньо пов’язати із об’єктом калькулювання (до прикладу, вартість сировини і матеріалів), вони можуть бути прямо введені до собівартості певних видів продукції.

Непрямі витрати – це ті, котрі зумовлені виробничою роботою, та не можуть бути зв’язані з об’єктом калькулювання (зарплата майстрів із ремонту обладнання, загальновиробничі та ін.). Ці затрати пов’язані із виробництвом декількох видів продукції і вводяться у собівартість непрямим шляхом, із підтримкою спеціальних методів розподілу.

За включенням до звітнього періоду класифікують витрати на: витрати поточного періоду і затрати минулого періоду, а також витрати майбутнього періоду [7].

А відповідно, за центрами відповідальності витрати поділяють на: витрати виробництва та витрати цеху; витрати дільниці і витрати функціональних служб. Тобто, розподіл та класифікація витрат – це обґрунтоване групування витрат до відповідних ознак. Для більшої їх деталізації і розуміння наведено табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Класифікація витрат за різними ознаками

№ з/п	Класифікаційна ознака	Види
1	В залежності від видів діяльності	- витрати, які виникають у процесі операційної діяльності - витрати, які виникають у процесі інвестиційної діяльності - витрати, які виникають у процесі фінансової діяльності
2	За економічним змістом (елементами витрат)	- матеріальні витрати - витрати на оплату праці - відрахування на соціальні заходи - амортизація - інші витрати
3	За відношення до виробничого процесу	- основні - накладні
4	За способами включення до собівартості	- прями - непрями
5	За відношенням до звітнього періоду	- витрати поточного періоду - витрати минулого періоду - витрати майбутнього періоду
6	За центрами відповідальності	- витрати виробництва - витрати цеху - витрати дільниці - витрати функціональних служб
7	За способом відображення в звітності	- спожиті (витрати звітнього періоду) - неспожиті (витрати майбутніх періодів)
8	За ступенем залежності від обсягів діяльності	- змінні - постійні

9	За складом витрати	- одноелементні - комплексні
---	--------------------	---------------------------------

Встановлено, що фінансові результати класифікується також за різними ознаками, а саме: за видами діяльності, за характером формування; за періодом формування; за джерелами формування; залежно від оподаткування; за способом використання та за методикою розрахунку.

Так за видами діяльності вони поділяються на фінансові результати операційної діяльності, інвестиційної діяльності та фінансові результати фінансової діяльності. За характером формування: прибуток (позитивний фінансовий результат); збиток (негативний фінансовий результат).

За періодом формування: річний прибуток (збиток); квартальний прибуток (збиток). Залежно від оподаткування: оподатковуваний; звільнений від оподаткування. За способом використання: нерозподілений; розподілений(спожитий), а за методикою розрахунку: валовий; чистий; маржинальний (табл.1.5).

Таблиця 1.5

Класифікація фінансових результатів

№	Класифікаційна ознака	Вид фінансового результату
1	За видами діяльності	- фінансові результати операційної діяльності - фінансові результати інвестиційної діяльності - фінансові результати фінансової діяльності
2	За характером формування	- прибуток (позитивний фінансовий результат) - збиток (негативний фінансовий результат)
3	За періодом формування	- річний прибуток (збиток) - квартальний прибуток (збиток)
4	Залежно від оподаткування	- оподатковуваний - звільнений від оподаткування
5	За способом використання	- нерозподілений - розподілений (спожитий)
6	За методикою розрахунку	- валовий - чистий - маржинальний.

Класифікація доходів, витрат і фінансових результатів є важливим інструментом управління та контролю діяльності підприємства. Відповідна систематизація цих економічних категорій дозволяє забезпечити належну організацію їх обліку згідно з визначеними класифікаційними ознаками. Це створює підґрунтя для формування достовірної та деталізованої звітної інформації. Також дозволяє здійснювати всебічний аналіз структури доходів, витрат та фінансових результатів за різними напрямками діяльності підприємства, джерелами формування, складовими елементами тощо. Такий аналіз дає змогу виявляти резерви збільшення прибутковості.

Отже, належна класифікація доходів, витрат і фінансових результатів є необхідним підґрунтям для забезпечення ефективного функціонування, стійкого розвитку та підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

1.3. Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства

Нормативно-правове регулювання обліку і аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства відіграє надзвичайно важливу роль для забезпечення належного функціонування суб'єктів господарювання, прозорості та достовірності фінансової звітності, ефективності управлінських рішень, дотримання законодавчих норм та уніфікованих підходів. Значущість такого регулювання полягає в створенні єдиної законодавчої бази для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності щодо доходів, витрат та фінансових результатів. Це забезпечує зіставність і транспарентність даних, можливість здійснення контролю та аналізу.

Вершиною правового регулювання бухгалтерського обліку виступає законодавство – це певна кількість обов'язкових актів, котрі видаються органами державної влади у встановленому порядку.

Законодавчо-нормативна база України має ієрархічну структуру на верхівці якої стоїть Конституція України, а на найнижчому документи затверджені підприємством. У разі конфлікту норм у законодавчих актах, перевагу надають тому, що стоїть вище за рівнем структури.

На рис. 1.3 наведено ієрархічну структуру законодавчих актів, що регулюють облік доходів, витрат та фінансових результатів діяльності підприємства.

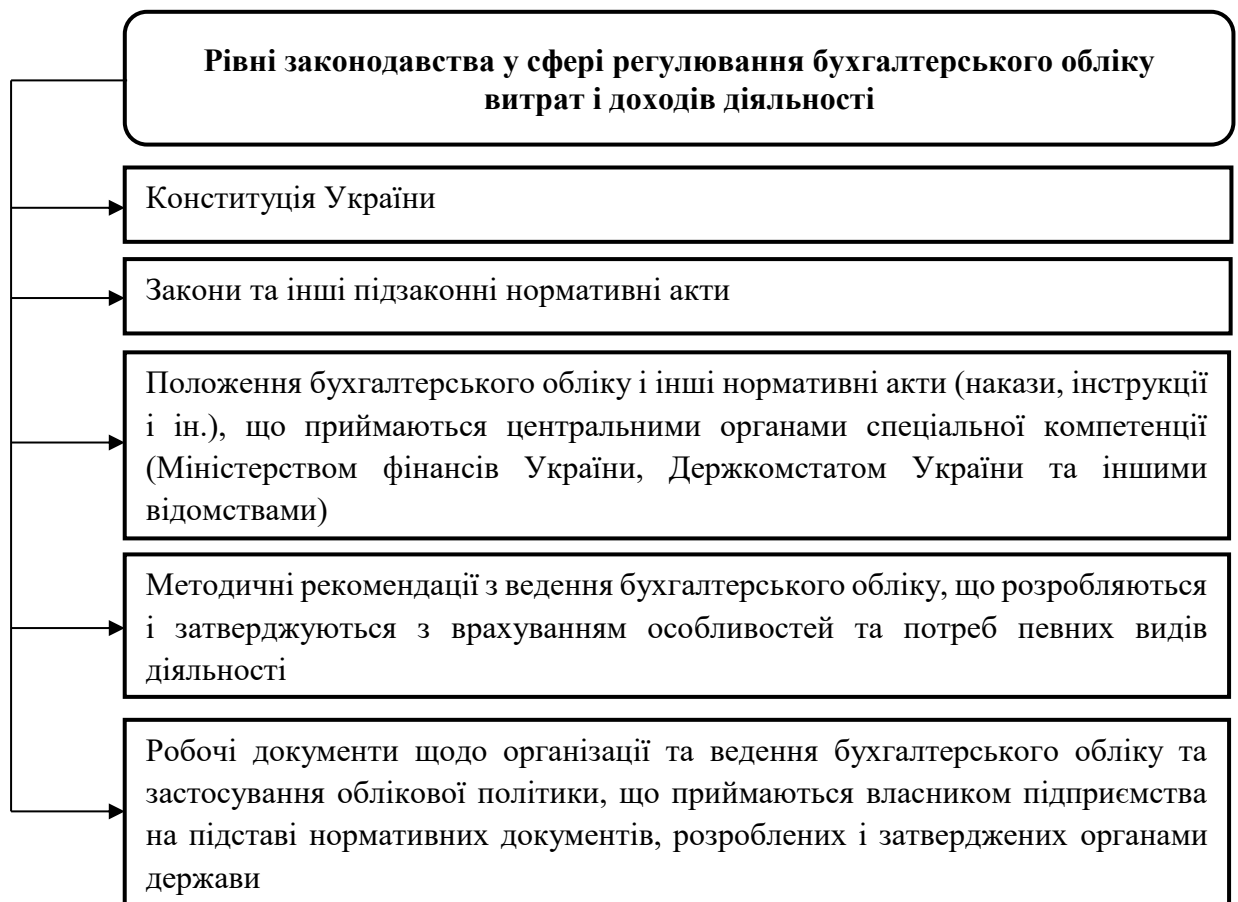

Рис. 1.3. Структура рівнів регулювання бухгалтерського обліку доходів, витрат і фінансових результатів діяльності

Головними нормативно-правовими документами, що регламентують облік доходів, витрат та фінансових результатів підприємства є: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», Податковий Кодекс України, П(С)БО 7 «Основні

засоби», П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», П(С)БО 9 «Запаси», П(С)БО 15 «Дохід», П(С)БО 16 «Витрати», П(С)БО 17 «Податок на прибуток», П(С)БО 26 «Виплати працівникам», план рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, інструкції, роз'яснення, постанови та положення.

Окрім вищезгаданих вітчизняних нормативно-правових актів облік доходів, витрат та фінансових результатів також регулюють міжнародні, такі як: Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності», М(С)БО 16 «Основні засоби», М(С)БО 18 «Визнання доходу», М(С)БО 19 «Виплати працівникам», М(С)БО 23 «Витрати за позиками».

Основним нормативно-правовим документом, що визначає облік доходів, витрат та фінансових результатів є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Цей закон встановлює правові засади бухгалтерського обліку і фінансової звітності всіх підприємств.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає мету, склад і принципи складання фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів.

В той час, Податковий Кодекс України – це закон України, який регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів. Податковий Кодекс України визначає: вичерпний перелік податків та зборів, які справляються на території України та порядок їх адміністрування, платників податків і зборів, їх права та обов'язки.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 7 «Основні засоби» визначає засади формування інформації про основні засоби, необоротні активи та незавершені капітальні інвестиції у необоротні активи у бухгалтерському обліку, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності. А відповідно, Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи» визначає засади формування інформації про нематеріальні активи і незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи у бухгалтерському обліку та розкриття інформації про них у фінансовій

звітності.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» визначає методологічні засади формування інформації про запаси у бухгалтерському обліку і розкриття її у фінансовій звітності.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» визначає методологічні засади формування інформації про доходи підприємства в бухгалтерському обліку та її розкриття у фінансовій звітності.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» визначає методологічні засади формування інформації про витрати підприємства в бухгалтерському обліку та її розкриття в фінансовій звітності.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток» визначає методологічні засади формування інформації про витрати, доходи, активи і зобов'язання з податку на прибуток в бухгалтерському обліку та її розкриття у фінансовій звітності.

А відповідно, Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» визначає методологічні засади формування інформації про виплати (у грошовій і не грошовій формах) за роботи, виконані працівниками в бухгалтерському обліку, та її розкриття у фінансовій звітності.

Основою для формування національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку були Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Підприємства можуть формувати фінансову звітність за національними та міжнародними стандартами.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) – стандарти, що затверджуються Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, покликані гармонізувати процедури та механізми фінансового обліку.

Так, М(С)БО 1 «Подання фінансової звітності» визначає основи подання фінансової звітності загального призначення для забезпечення їхньої зіставності з фінансовою звітністю за минулі періоди, а також фінансовою звітністю інших підприємств.

МСБО 16 «Основні засоби» визначає облікові підходи до основних

засобів, щоб користувачі фінансової звітності могли розуміти інформацію про інвестиції підприємства та зміни у складі основних засобів.

А відповідно, М(С)БО 18 «Дохід» використовується в обліку доходів, які виникають в результаті операцій з продажу товарів, наданням послуг та використанням активів суб'єкта господарювання іншими сторонами, результатом чого є відсотки, роялті та дивіденди.

М(С)БО 19 «Виплати працівникам» дає визначення та розкриття інформації про виплати працівникам: вимагає від підприємства визнавати зобов'язання, якщо працівник надав послугу в обмін на виплати; та витрати, якщо підприємство споживає економічну вигоду, що виникає внаслідок послуги. МСБО 23 «Витрати за позиками» використовується для обліку витрат за позиками, що безпосередньо відносяться до придбання, будівництва або виробництва активу, що є частиною собівартості такого активу.

Основні документи, які регулюють бухгалтерський облік доходів, витрат і фінансових результатів наведено у табл. 1.6.

Таблиця 1.6

**Основні нормативно-правові документи, що регулюють облік доходів,
витрат і фінансових результатів**

Назва документа	Характеристика застосування
Господарський кодекс України	Визначає загальні засади господарювання в Україні та регулює господарські відносини, котрі виникають у процесі організації і здійснення господарської діяльності між підприємствами
Податковий кодекс України	Регулює відносини, котрі виникають в сфері справляння податку на прибуток, порядок його адміністрування, ставку податку, платників податку, їх права і обов'язки, компетенцію контролюючих органів, а також відповідальність через порушення податкового законодавства
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Визначає правові засади контролю, організації, ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності у Україні
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Визначаються мета, склад та принципи підготовки фінансової звітності і вимоги до визнання та розкриття її елементів. Норми положення застосовуються до фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності (окрім банків і бюджетних установ),

	котрі зобов'язані подавати фінансову звітність вигідно законодавству
П(С)БО 7, 8 «Основні засоби» «Нематеріальні активи»	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, та інші необоротні матеріальні активи і незавершені капітальні інвестиції у необоротні матеріальні активи, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності.
П(С)БО 9 «Запаси»	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси та розкриття її у фінансовій звітності. Для регулювання обліку фінансових результатів застосовується у частині списання запасів на витрати виробництва
П(С)БО 15 «Дохід»	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства і її розкриття в фінансовій звітності
П(С)БО 16 «Витрати»	Визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства і її розкриття в фінансовій звітності
П(С)БО 17 «Податок на прибуток»	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати, доходи, активи і зобов'язання з податку на прибуток та її розкриття у фінансовій звітності
П(С)БО 26 «Виплати працівникам»	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про виплати за роботи, виконані працівниками, та її розкриття в фінансовій звітності, тобто регулює облік витрат на оплату праці
М(С)БО 1 «Подання фінансової Звітності»	Визначає основи подання фінансової звітності загального призначення задля забезпечення їх зіставності із фінансовою звітністю суб'єкта господарювання за попередні періоди, а також з фінансовою звітністю інших суб'єктів господарювання
М(С)БО 2 «Запаси»	Надає рекомендації щодо визначення собівартості запасів і подальшого визнання витрат, включаючи будь-яке часткове списання до чистої вартості реалізації
М(С)БО 16 «Основні засоби»	Регулює порядок визнання активів, визначення їх балансової вартості і амортизаційних відрахувань, а також збитків від зменшення корисності, котрі слід визнавати в зв'язку з ними, що впливає на підсумковий фінансовий результат
М(С)БО 18 «Дохід»	Визначає обліковий підхід до доходу, котрий виникає у результаті певних типів операцій ті подій
М(С)БО 19 «Виплати працівникам»	Визначає порядок розкриття інформації про виплати працівникам
М(С)БО 23 «Виплати на позики»	Регулює облік витрат на позики
План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій	Застосовується підприємствами, організаціями і іншими юридичними особами незалежно від форм власності, організаційно-правових форм та видів діяльності, і також виділених на окремий баланс філій, відділень а також інших відособлених підрозділів юридичних осіб

Нормативно-правове регулювання є запорукою належної організації та ефективності облікових процесів, аналітичних процедур у сфері доходів, витрат та фінансових результатів задля забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Багаторівневий підхід до регулювання обліку і аналізу доходів, витрат та фінансових результатів забезпечує дотримання законодавчих норм, уніфікацію методологічних засад, врахування галузевих особливостей та специфіки діяльності конкретного підприємства.

Належне нормативно-правове регулювання обліку та аналізу доходів, витрат і фінансових результатів є запорукою прозорості даних, дотримання законодавства, ефективної організації облікових процесів та аналітичних процедур, що в підсумку забезпечує стабільний розвиток суб'єктів господарювання.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»

2.1. Організаційні засади обліку доходів, витрат та фінансових результатів транспортного підприємства

В умовах ринкової економіки одним з ключових показників, що відображає результативність господарської діяльності підприємства, є фінансовий результат у вигляді прибутку чи збитку. Цей показник безпосередньо залежить від співвідношення доходів та витрат підприємства за певний період часу.

Доходи підприємства формуються від реалізації продукції, товарів та послуг, а також можуть включати інші операційні та неопераційні надходження. Водночас витрати охоплюють широкий спектр статей видатків, пов'язаних з виробництвом, збутом, управлінням та іншими аспектами діяльності. Рациональне управління витратами, їх оптимізація та мінімізація є запорукою максимізації прибутку. Зокрема, виявлення і усунення надмірних чи невиправданих витрат, впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій, підвищення продуктивності праці - все це сприяє зростанню ефективності бізнесу. Також важливим є пошук можливостей для збільшення доходів через розширення ринків збуту, вдосконалення маркетингових стратегій тощо. Відповідні стратегії підприємство може розробляти тільки на основі достовірної інформації, що формується за даними бухгалтерського обліку.

Розглянемо організацію обліку доходів, витрат та фінансових результатів на прикладі ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС».

ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» (код ЄДРПОУ 43665182) - це приватне підприємство, що належить до форми власності товариства з обмеженою відповідальністю. Засноване воно було у 2019 році з метою здійснення

транспортно-експедиторської діяльності. Основними видами діяльності підприємства є вантажні автомобільні перевезення у межах України та за її межами. ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» має власний парк вантажних автомобілів різної вантажопідйомності для надання експедиторських і логістичних послуг.

Експедиторські послуги - організація міжнародних та внутрішніх перевезень різними видами транспорту.

Логістичні послуги - складання, навантаження-розвантаження, комплектування вантажів.

Підприємство працює на загальній системі оподаткування, сплачуючи усі загальнодержавні податки та збори. Зокрема, воно є платником податку на прибуток на загальних підставах.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться керівником підприємства з використанням комп'ютерної програми BAS Бухгалтерія КОРП. Застосовується журнально-ордерна форма обліку. Використовуються типові реєстри аналітичного та синтетичного обліку.

Податковий облік доходів, витрат та фінансових результатів підприємство здійснює відповідно до вимог Податкового кодексу України. Податкові різниці для коригування бухгалтерського фінансового результату не застосовуються.

Організація бухгалтерського обліку - це комплекс заходів з раціональної побудови системи бухгалтерського обліку на підприємстві, що забезпечує повне, своєчасне і достовірне відображення господарських операцій у реєстрах обліку та фінансовій звітності.

Ключовим завданням належної організації облікового процесу щодо доходів, витрат і фінансових результатів є всеохоплююче та об'єктивне відображення всіх надходжень і видатків підприємства з метою точного визначення підсумкового фінансового результату – чи то прибутку, чи збитку за відповідний звітний період.

Раціональна побудова системи обліку згаданих об'єктів дозволяє сформувати міцне підґрунтя для успішного управління рентабельністю

бізнесу та забезпечення його фінансової стабільності у довгостроковій перспективі. Адже саме якісні облікові дані про доходи, витрати і їх співвідношення уможливають прийняття виважених управлінських рішень задля підвищення прибутковості.

Основними завданнями організації обліку доходів, витрат і фінансових результатів є : повне, своєчасне і достовірне відображення всіх господарських операцій, пов'язаних з формуванням доходів, витрат і фінансових результатів підприємства; правильна класифікація та групування доходів і витрат за їх видами, напрямками діяльності, центрами відповідальності тощо; забезпечення обліку доходів і витрат у розрізі окремих господарських операцій, контрактів, замовлень; точний розрахунок фінансових результатів за видами діяльності та в цілому по підприємству та контроль за правильним визначенням фінансових результатів до оподаткування та нарахуванням податків.

Належне виконання цих завдань дозволяє підприємству мати повну обліково-аналітичну інформацію для оптимізації фінансових результатів.

Структура бухгалтерії досліджуваного підприємства є максимально простою, всі операції фіксує керівник підприємства, складає та обробляє первинні документи, складає звітність та формує базу даних потрібну для роботи підприємства.

Одним із основних внутрішніх нормативних документів підприємства, який визначає порядок організації бухгалтерському обліку доходів, витрат та фінансових результатів є “Наказ про облікову політику”, що затверджується наказом керівника підприємства і містить розділ про основні принципи та організацію обліку доходів і результатів діяльності.

Облікова політика на даному підприємстві застосовується таким чином, щоб фінансові звіти повністю відповідали всім вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» і кожному конкретному П(С)БО.

Наказ про облікову політику є одним з ключових внутрішніх

нормативних документів, що визначає основні принципи та методи ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Цей наказ затверджується керівником підприємства на початку року або під час створення підприємства.

У Наказі про облікову політику підприємства основні положення з обліку доходів, витрат і фінансових результатів можна відобразити таким чином:

- визначення методики визнання доходів від різних видів діяльності (операційної, інвестиційної, фінансової) із зазначенням моменту їх визнання та оцінки;
- визначення складу та класифікації витрат за їх видами та функціональним призначенням;
- опис обраних методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг);
- визначення порядку розподілу непрямих витрат між видами продукції;
- порядок закриття рахунків доходів і витрат та визначення фінансових результатів;
- підходи до обліку нерозподілених прибутків (непокритих збитків) (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Об'єкти обліку доходів і витрат та умови їх визнання

№	Об'єкт обліку	Методика обліку
1	Доходи від операційної діяльності	Визнання за методом нарахування (касовим методом)
2	Доходи від інвестиційної діяльності	Визнання за датою угоди
3	Доходи від фінансової діяльності	Визнання за датою отримання
4	Витрати операційної діяльності	Облік за видами витрат (функціональний метод)
5	Витрати періоду	Нарахування та рознесення
6	Собівартість реалізованої продукції	Облік за статтями витрат, розподіл непрямих витрат
7	Фінансові результати	Визначення щомісячно, закриття рахунків щоквартально

Документування операцій з обліку доходів, витрат і фінансових

результатів підприємства здійснюється за допомогою різноманітних первинних документів та облікових реєстрів.

На підприємстві використовуються такі основні первинні документи для обліку доходів, витрат та фінансових результатів: рахунок-фактура(інвойс), акт виконаних робіт, накладна - для обліку доходів від реалізації послуг; прибуткові та видаткові касові ордери - для обліку надходжень та витрат грошових коштів; акти приймання-передачі, накладні на внутрішнє переміщення - для обліку витрат на виробництво; розрахунково-платіжні відомості - для обліку витрат на оплату праці; авансові звіти - для підтвердження витрат на відрядження; банківські виписки - для відображення руху коштів на рахунках.

Для накопичення, групування та систематизації інформації використовуються облікові реєстри: відомості, журнали-ордери, оборотні відомості, Головна книга.

Основні первинні документи з обліку доходів, витрат і фінансових результатів подано у табл.2.2

Таблиця 2.2

Основні первинні документи з обліку доходів, витрат і фінансових результатів

№	Первинний документ	Об'єкт обліку
1	Рахунок, накладна	Дохід від реалізації
2	Касові ордери	Надходження/вибуття грошових коштів
3	Акти, накладні	Витрати на виробництво
4	Розрахунково-платіжні відомості	Витрати на оплату праці
5	Авансові звіти	Витрати на відрядження
6	Банківські виписки	Рух коштів на рахунках

Первинні документи є підставою для записів у реєстрах обліку доходів, витрат та визначення фінансових результатів. Дані з реєстрів узагальнюються у Головній книзі, на основі якої формується фінансова звітність.

Фінансовий результат у вигляді прибутку чи збитку є ключовим показником ефективності діяльності підприємства і залежить від

співвідношення доходів та витрат. Тому детальний аналіз доходів, витрат, їх структури та факторів впливу має вирішальне значення для забезпечення конкурентоспроможності бізнесу.

Організація належного обліку доходів, витрат та фінансових результатів дозволяє повно та достовірно відображати всі господарські операції, правильно визначати прибуток/збиток, формувати якісну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень.

Ключовим внутрішнім документом, що регламентує порядок обліку доходів, витрат та фінансових результатів, є Наказ про облікову політику підприємства. Він визначає методики визнання доходів/витрат, склад та класифікацію витрат, підходи до обчислення собівартості і фінансових результатів тощо.

Отже, ефективна система організації та ведення обліку доходів, витрат і фінансових результатів є критично важливою для успішної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання

2.2. Синтетичний та аналітичний облік доходів і витрат підприємства

Облік доходів, витрат і фінансових результатів є невід'ємною та надзвичайно важливою складовою системи бухгалтерського обліку на будь-якому підприємстві. Належна організація цього процесу має вирішальне значення для забезпечення ефективної господарської діяльності та досягнення стратегічних цілей бізнесу.

Правильне визначення фінансових результатів діяльності підприємства шляхом зіставлення доходів і витрат допомагає об'єктивно оцінювати ефективність роботи, рентабельність виробництва та надання послуг, прибутковість інвестиційних проектів. Наявність достовірних даних про фінансові результати є підґрунтям для розробки виважених управлінських

рішень, спрямованих на подальший розвиток бізнесу.

На підприємстві ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» основними доходами є:

- доходи від операційної діяльності – це дохід від надання транспортних послуг з вантажних перевезень;
- дохід від експедиторських послуг з організації перевезень;
- дохід від логістичних послуг;
- дохід від ремонту та технічного обслуговування транспортних засобів;
- інші операційні доходи – це дохід від операційної оренди транспортних засобів, дохід від реалізації запасних частин та матеріалів, дохід від операційної курсової різниці.

Основну частину доходів становлять надходження від операційної діяльності - реалізації транспортних, експедиторських та логістичних послуг. Доходи від реалізації основних засобів, запчастин та матеріалів мають допоміжний характер і пов'язані переважно з заміною застарілих основних засобів та наданням нерегулярних послуг вибіркоким контрагентам.

Усі доходи визнаються за методом нарахування відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Дохід визнається за умови, що існує ймовірність надходження економічних вигод на підприємство, а суму доходу можна достовірно визначити.

Облік доходів операційної діяльності на підприємстві ведеться на рахунках 7 класу плану рахунків, а саме: доходи від реалізації транспортних послуг (703 рах.); інший операційний дохід (71 рах.).

Облік доходів від реалізації послуг на ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» ведеться на рахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» без використання субрахунків, узагальнено. Дохід від реалізації послуг визнається в бухгалтерському обліку в періоді, в якому ці послуги були фактично надані, на підставі актів виконаних робіт, незалежно від дати надходження коштів.

Реєстрація господарських операцій з реалізації послуг розглянемо за даними табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Господарські операції з обліку доходів від реалізації транспортних послуг і інших операційних доходів ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»

№ п\п	Зміст господарської операції	Кореспонденції рахунків	
		Дебет	Кредит
1	Відображено дохід від реалізації транспортних послуг	361	703
2	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	361	6412
3	Надходження грошових коштів від покупця	311	361
4	Списано суму доходів на фінансові результати	703	79
5	Відображено одержані доходи від проданої іноземної валюти	311	711
6	Відображено дохід від реалізації виробничих запасів	361	712
7	Нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	361	6412
8	Надходження грошових коштів від покупця	311	361
9	Відображено одержані доходи від операційних курсових різниць	31	714
10	Відображено отримані штрафи, пені та неустойки	36, 37, 68	715
11	Списано суму доходів на фінансові результати	71	79

На підприємстві ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» витрати групуються за їх приналежністю до конкретного процесу: виробничі витрати, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати, фінансові витрати, інші витрати, витрати з податку на прибуток.

Групування витрат ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» наведено у табл.2.4

Таблиця 2.4

Групи витрат ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»

Група витрат	Характеристика групи
Виробничі витрати (23, 90, 91 рах.)	<ul style="list-style-type: none"> - витрати на паливно-мастильні матеріали - витрати на оплату праці робітників - відрахування на соціальні заходи - амортизація транспортних засобів, складських приміщень - витрати на технічне обслуговування та ремонт автомобілів - оренда складських приміщень - витрати на страхування вантажів та

	транспортних засобів - витрати на навантажувально-розвантажувальні роботи
Адміністративні витрати (92 рах.)	- витрати на утримання адміністративного персоналу - амортизація основних засобів адміністративного призначення - витрати на консультаційні, аудиторські, юридичні послуги - витрати на зв'язок, комунальні послуги адміністративних приміщень
Витрати на збут (93 рах.)	- витрати на рекламу та маркетинг - витрати на відрядження працівників збутової служби, представницькі витрати
Інші операційні витрати (94 рах.)	- витрати від операційної курсової різниці - витрати від знецінення оборотних активів - витрати від списання кредиторської заборгованості
Фінансові витрати (95 рах.)	- витрати на сплату відсотків за кредитами банків - втрати від фінансової курсової різниці
Інші витрати (97 рах.)	- витрати від реалізації транспортних засобів та інших необоротних активів
Витрати з податку на прибуток (98 рах.)	- податок на прибуток

Основну частку витрат підприємства займають виробничі витрати, безпосередньо пов'язані з наданням транспортно-експедиторських послуг.

Облік витрат операційної діяльності на ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» ведеться на рахунках у розрізі:

- незавершеного виробництва (23 рах.);
- собівартість реалізованої послуги (903 рах.);
- адміністративні витрати (92 рах.);
- витрати на збут (93 рах.);
- інші витрати операційної діяльності (94 рах.);
- витрати з податку на прибуток (98 рах.).

До складу виробничих витрат включаються: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі витрати.

Облік виробничих витрат ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» веде на рахунку 23 «Виробництво». Для узагальнення інформації про витрати за видами використовуються субрахунки: 231 «Основне виробництво», 232 «Допоміжні виробництва», 233 «Обслуговуючі виробництва», 234 «Давальницьке виробництво».

На підприємстві ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» до виробничих витрат можна віднести такі: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці виробничого персоналу, амортизація основних засобів, загальновиробничі витрати на орендну плату за виробничі приміщення, витрати на ремонт та технічне обслуговування загальновиробничих основних засобів.

Кореспонденції рахунків з відображення в обліку виробничих витрат підприємства наведено у табл.2.5.

Таблиця 2.5

Кореспонденції рахунків з відображення в обліку виробничих витрат

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1.	Амортизація устаткування та інших виробничих основних засобів - на підставі відомостей нарахування амортизації	231, 232	13 (у розрізі субрахунків)
2.	Матеріальні витрати (сировина, інші матеріали, МШП, паливо) - на підставі накладних-вимог, лімітно-забірних карток	231, 232	20, 22, 26
3.	Витрати на оплату праці - на підставі відомостей нарахування зарплати	231, 232	661 (у розрізі субрахунків)
4.	Витрати на нарахування ЄСВ - на підставі відомостей нарахування зарплати	231, 232,	651 (у розрізі субрахунків)
5.	Виробничі послуги сторонніх організацій (обслуговування обладнання, комунальні витрати, оренда приміщень тощо) - на підставі актів виконаних робіт, наданих послуг	231, 232	631, 685
6.	Розподілені загальновиробничі витрати - на підставі бухгалтерської довідки	231, 232	91 (у розрізі субрахунків)

Собівартість реалізованих послуг - це виражені у грошовій формі витрати підприємства, пов'язані з наданням цих послуг та їх реалізацією. Вона включає прямі матеріальні та трудові витрати, інші прямі витрати, а також розподілені загальновиробничі витрати.

Для обліку собівартості реалізованих послуг призначений рахунок 90 «Собівартість реалізації». У робочому плані рахунків підприємства можуть передбачатися субрахунки для деталізації обліку.

Субрахунок 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» призначений для обліку та узагальнення інформації про прямі витрати, пов'язані з наданням транспортних послуг, а також розподілених на ці послуги загальновиробничих витрат. Зокрема, на субрахунку 903 акумулюються дані про вартість витраченого пального, зарплату водіїв, експедиторів, амортизацію транспортних засобів тощо. За кредитом субрахунку 903 відображаються суми фактичної виробничої собівартості наданих послуг, а за дебетом - вартість реалізованих послуг. Наприкінці кожного звітного періоду сальдо рахунка 90 «Собівартість реалізації» списується на дебет рахунка 79 «Фінансовий результат». Розглянемо кореспонденції рахунків з відображення в обліку собівартості транспортних послуг у табл.2.6.

Таблиця 2.6

**Кореспонденції рахунків з відображення в обліку собівартості
транспортних послуг**

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
1.	Відображення списання собівартості реалізованих послуг замовнику	903.1, 903.2...	23 (у розрізі субрахунків)
2.	Включення до собівартості реалізованих робіт і послуг загальновиробничих витрат	901.1, 901.2...	91 (у розрізі субрахунків)
3.	Списання собівартості реалізованих послуг на фінансові результати	791 (у розрізі субрахунків)	90 (у розрізі субрахунків)

Облік витрат, калькулювання та списання собівартості реалізованих послуг забезпечує визначення фінансового результату від основної діяльності підприємства.

До адміністративних витрат, які обліковуються на рахунку 92 «Адміністративні витрати», на підприємстві ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» відносять: витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу; витрати на утримання основних засобів та інших необоротних активів адміністративного призначення; витрати на оренду адміністративних приміщень; витрати на відрядження адміністративного персоналу; представницькі витрати, пов'язані з діяльністю адміністративного персоналу; інші загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням підприємством.

Характерними ознаками адміністративних витрат є те, що вони спрямовані на обслуговування та управління підприємством у цілому, і не можуть бути безпосередньо віднесені до певного об'єкта витрат.

Підприємство використовує рахунок 93 «Витрати на збут» для обліку витрат, пов'язаних зі збутом транспортних послуг, в основному це витрати на рекламу і страхування, оскільки окремого відділу збуту підприємство не має.

Кореспонденції рахунків з відображення в обліку адміністративних витрат і витрат на збут наведено у табл.2.7

Таблиця 2.7

Кореспонденції рахунків з відображення в обліку адміністративних витрат і витрат на збут ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Нарахована зарплата адмінперсоналу	92	661
Нараховано ЄСВ на зарплату адмінперсоналу	92	65
Нарахована амортизація адміністративних приміщень	92	131
Отримані послуги пов'язані з адміністративною діяльністю.	92	631, 685
Списано адміністративні витрати на фінансові результати періоду	79	92
Отримано послуги пов'язані зі збутом (реклама, страхування)	93	631, 685
Списано збутові витрати на фінансові результати періоду	79	93

Рахунок 94 «Інші витрати операційної діяльності» застосовують для обліку витрат операційної діяльності підприємства, окрім витрат, котрі зображуються на рахунках 90 «Собівартість реалізації», 91 «Загальновиробничі витрати», 92 «Адміністративні витрати», 93 «Витрати на збут».

Розглянемо приклад обліку інших витрат операційної діяльності у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Кореспонденції рахунків з відображення в обліку інших витрат операційної діяльності

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Д-т	К-т
1. Відображено суму вартості реалізованої іноземної валюти	942	33
2. Здійснено списання собівартості реалізованих запасів	943	20, 22
3. Сформовано резерв сумнівних боргів по виплатам дебіторам	944	38
4. Відображено втрати пов'язані з операційною курсовою різницею	945	36, 63, 68
5. Проведено уцінку запасів	946	20, 22
6. Здійснено списання вартості нестач грошових коштів та матеріальних цінностей	947	10, 30, 20, 22, 25, 26, 28
7. Відображено суми штрафів, пені, неустойок за недотримання підприємством законодавства і умов договорів	948	36, 63, 64, 65
8. Списано інші витрати операційної діяльності підприємства на фінансові результати	791	94

На рахунку 98 «Податок на прибуток» ведеться облік суми витрат з податку на прибуток, яка складається з поточного податку на прибуток з урахуванням відстроченого податкового зобов'язання і відстроченого податкового активу і визначається відповідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 17 «Податок на прибуток».

Розглянемо порядок відображення в обліку податку на прибуток у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Кореспонденції рахунків з відображення в обліку податку на прибуток підприємства

№ з/п	Зміст господарських операцій	Кореспонденція рахунків	
		Д-т	К-т
1.	Нараховано податок на прибуток за даними фінансового обліку	98	641
2.	Відображено відстрочені податкові зобов'язання	98	54
3.	Списано витрати з нарахування податку на прибуток на зменшення фінансового результату	79	98

Закономірно, що облік доходів, витрат і фінансових результатів є ключовою складовою бухгалтерського обліку для будь-якого підприємства. Ця процедура необхідна для ефективного функціонування та досягнення стратегічних цілей бізнесу.

Детальний аналіз доходів з різних джерел операційної діяльності дозволяє здійснювати повний контроль над потоками грошових коштів і активами, що надходять на підприємство. У свою чергу, ретельний облік витрат за їх видами і цільовим призначенням дозволяє виявляти резерви для оптимізації використання ресурсів та зменшення невиправданих витрат.

Важливо підкреслити, що правильна організація обліку доходів і витрат є важливою не лише для фінансового контролю, але й для управління підприємством. Чітке розподілення доходів від різних видів операційної діяльності та ретельний облік витрат дозволяють підприємству точно визначати свою фінансову стабільність і ефективність управління ресурсами. Рациональне використання зазначеної інформації становить основу для подальшого розвитку та успішної діяльності підприємства.

2.3. Облік формування фінансових результатів та їх використання

Облік формування фінансових результатів та їх використання є одним з ключових питань для будь-якого підприємства, адже саме фінансові результати відображають ефективність його діяльності та слугують підґрунтям для прийняття важливих управлінських рішень.

Основними завданнями бухгалтерського обліку фінансових результатів є: своєчасне, повне та достовірне визначення доходів і витрат від усіх видів діяльності підприємства (операційної, інвестиційної та фінансової); правильний розподіл і облік доходів і витрат за видами діяльності, центрами відповідальності, напрямками господарювання; обчислення фінансового результату (прибутку або збитку) за звітний період на підставі зіставлення сум доходів і витрат; контроль за утворенням, розподілом та використанням прибутку, а також обґрунтованістю понесених збитків; дотримання вимог податкового законодавства щодо визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємства.

Належне виконання цих завдань дозволяє забезпечити достовірність фінансової звітності та ефективне управління фінансовими результатами підприємства.

Фінансовий результат - це підсумковий показник діяльності підприємства за певний звітний період, що характеризує ефективність його роботи і відображається у вигляді прибутку або збитку.

Прибуток є одним з основних показників ефективності господарювання, джерелом формування фінансових ресурсів, забезпечення самофінансування, зміцнення платоспроможності підприємства. Збиток свідчить про неефективність роботи підприємства та потребує вжиття заходів щодо оптимізації витрат і збільшення доходів.

Фінансові результати формуються на рахунках 79 «Фінансові результати» в розрізі видів діяльності та узагальнюються у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід).

Підприємство веде облік фінансових результатів на рахунку 79 «Фінансові результати» в розрізі таких субрахунків. В дебеті рахунку 79

«Фінансові результати» містяться суми закриття рахунків обліку витрат і сума нарахованого податку на прибуток, а у кредиті наведено суму закриття рахунків обліку доходів. При закритті даного рахунку 79 «Фінансові результати» його сальдо списують на рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)».

На рахунку 44 ведеться облік нерозподілених прибутків або ж непокритих збитків поточного і минулих років у розрізі субрахунків:

– 441 «Прибуток нерозподілений» - зображаються наявність і рух нерозподіленого прибутку;

– 442 «Непокриті збитки» - зображаються непокриті збитки. Їх списання реалізують за рахунок нерозподіленого прибутку, резервного, пайового або додаткового капіталу і ін.

– 443 «Прибуток, використаний в звітному періоді» - зображаються поділ прибутку між власниками (нарахування дивідендів, відрахування у резервний капітал і ін. використання прибутку у поточному періоді. Сальдо на цьому субрахунку в кінці року закривається в кореспонденції з субрахунками 441 та/або 442 з виведенням сальдо на одному з цих субрахунків (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Формування фінансових результатів від операційної діяльності
ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»**

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Д-т	К-т
1. Отримано дохід від реалізованої транспортних послуг	311, 361	703
2. Відображено нараховані податкові зобов'язання з ПДВ	703	641
3. Списано одержані доходи на фінансовий результат діяльності	703	791
4. Списано собівартість реалізованих послуг на фінансовий результат діяльності	791	903
5. Списано адмін. витрати на фінансові результати діяльності	791	92
6. Списано витрати на збут на фінансові результати діяльності	791	93
7. Списано інші операційні витрати на фінансові результати діяльності	791	94
8. Одержано фінансовий результат – прибуток	791	441
9. Одержано фінансовий результат – збиток	442	791

Фінансові результати підприємства можуть бути використані на різні цілі в залежності від стратегії та потреб компанії.

Ось деякі з найпоширеніших способів використання фінансових результатів у табл.2.11.

Таблиця 2.11

Шляхи використання нерозподілених прибутків

№	Шлях використання
1	Розподіл між учасниками (власниками): якщо підприємство отримує прибуток, частина цього прибутку може бути розподілена між учасниками (власниками) у вигляді дивідендів. Це може бути важливою складовою стратегії винагороди для інвесторів і акціонерів підприємства
2	Формування резервів: інша частина прибутку може бути виділена на формування різних видів резервів. Це можуть бути резерви на покриття можливих збитків, резерви на розвиток нових проектів або на ремонт обладнання. Формування резервів може бути важливою складовою стратегії фінансового управління для забезпечення стійкості і надійності підприємства
3	Збільшення статутного капіталу: підприємство може використовувати прибуток для збільшення свого статутного капіталу. Збільшення статутного капіталу може допомогти підприємству залучити додаткові кошти для розвитку та розширення своєї діяльності
4	Покриття збитків минулих періодів: прибуток може бути також використаний для покриття збитків минулих періодів підприємства

Ці стратегії можуть бути використані окремо або в комбінації, залежно від потреб і цілей конкретного підприємства. Важливо, щоб рішення щодо використання фінансових результатів були зроблені з урахуванням стратегії розвитку та потреб ринку.

Отже, ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» суму нерозподіленого прибутку за мінусом податку на прибуток використовує за наступними напрямками, що відповідно, відображають бухгалтерські проводки з формування і використання нерозподіленого прибутку підприємства (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Бухгалтерські проводки з формування і використання нерозподіленого прибутку підприємства

Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
	Д-т	К-т
<i>Визначення фінансового результату діяльності підприємства</i>		
1. Визначено фінансовий результат діяльності підприємства:		
– прибуток	791	441
– збиток	442	791
<i>Використання нерозподіленого прибутку для нарахування та виплати дивідендів</i>		
1. Нараховано дивіденди засновникам	443	671
2. Виплачено нараховані дивіденди засновникам	671	311
<i>Використання нерозподіленого прибутку для створення резервного капіталу</i>		
1. Використано прибуток підприємства на формування резервного капіталу	443	43
2. Прибуток використаний у звітному році списано за рахунок нерозподіленого прибутку	441	443
<i>Збільшення статутного капіталу за рахунок реінвестицій дивідендів</i>		
1. Відображено нарахування, і відповідну заборгованість з їх виплати, дивідендів на користь учасників підприємства	443	671
2. Відображено збільшення статутного капіталу	46	40
3. Проведено взаємозалік нарахованих дивідендів та додаткових внесків до статутного капіталу	671	46
4. Закриття сальдо за субрахунком 443 у кореспонденції із субрахунком 441	441	443

Облік формування фінансових результатів та їх використання є фундаментальною складовою успішного функціонування будь-якого підприємства. Це важлива практика, оскільки фінансові результати відображають ефективність його діяльності і створюють основу для прийняття стратегічних управлінських рішень.

По-перше, правильний облік фінансових результатів є ключем до складання надійної фінансової звітності. Ця звітність використовується інвесторами, кредиторами та іншими сторонами для оцінки фінансового стану та перспектив розвитку підприємства. Неправильне відображення фінансових результатів може призвести до непорозумінь та неправильних рішень.

По-друге, облік фінансових результатів визначає суму податку на прибуток, що сплачується підприємством. Точність цього розрахунку має

вирішальне значення для уникнення фінансових санкцій та збереження довіри контролюючих органів.

По-третє, величина фінансових результатів впливає на можливість підприємства здійснювати інвестиції в розвиток, виплачувати дивіденди акціонерам та формувати резервні фонди. Тому, точний облік фінансових результатів є ключем до ефективного управління ресурсами підприємства.

Усі ці фактори підкреслюють необхідність правильного обліку фінансових результатів, який стає фундаментом для стабільного та успішного розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ДОХОДІВ, ВИТРАТ ТА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»

3.1. Аналіз рівня, динаміки і структури доходів та витрат автотранспортного підприємства

Оцінка доходів і витрат автотранспортного підприємства має велике значення в системі загального аналізу роботи суб'єкта господарювання, оскільки ці показники мають прямий вплив на загальний фінансовий результат діяльності підприємства. Визначення структури доходів і витрат дозволяє підприємству ефективно планувати свою діяльність, виявляти проблемні місця та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення. Аналіз цих показників дає змогу оцінити ефективність використання ресурсів, рівень економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємства на ринку.

В сучасних умовах ринкової економіки, коли конкуренція постійно зростає, особливо важливо мати чітке розуміння фінансового стану підприємства. Аналіз доходів і витрат дозволяє вчасно виявляти тенденції, що можуть вплинути на прибутковість або призвести до збитків. В результаті, підприємство може оперативно реагувати на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі, коригувати свою стратегію розвитку та підтримувати стабільний фінансовий стан. Таким чином, оцінка доходів і витрат є невід'ємною частиною загального фінансового аналізу підприємства.

Завданнями аналізу доходів, витрат і фінансових результатів підприємства є: визначення структури доходів та витрат; оцінка динаміки доходів і витрат; аналіз рентабельності; оцінка фінансової стійкості; виявлення факторів впливу на доходи і витрати; прогнозування майбутніх фінансових результатів; оптимізація витрат.

Джерелами для аналізу рівня, динаміки і структури доходів та витрат автотранспортного підприємства є: фінансова звітність, реєстри

бухгалтерського обліку, внутрішня управлінська звітність, первинні документи, зовнішні джерела.

Важливо притримуватися послідовності аналізу доходів, витрат і фінансових результатів для отримання структурованої, змістовної та достовірної інформації, орієнтиром для побудови власного плану аналізу є: збір необхідної фінансової та управлінської інформації з різних джерел; перевірка правильності та повноти зібраних даних, корекція можливих помилок; визначення частки кожного виду доходів і витрат у загальній сумі; дослідження змін доходів і витрат у часі, визначення трендів; оцінка ефективності діяльності підприємства за допомогою показників рентабельності; ідентифікація основних чинників, що впливають на доходи і витрати; побудова прогнозів майбутніх фінансових результатів на основі отриманих даних; формулювання заходів для підвищення ефективності діяльності підприємства. Етапи аналізу рівня, динаміки і структури доходів та витрат узагальнено у табл.3.1.

Таблиця 3.1

Етапи аналізу рівня, динаміки і структури доходів та витрат

№	Назва етапу	Послідовність
1	Підготовчий етап	Збір і підготовка даних Визначення цілей та завдань аналізу Вибір методів і прийомів аналізу
2	Аналітичний етап	Аналіз структури доходів і витрат Динамічний аналіз показників Оцінка рентабельності Виявлення факторів, що впливають на фінансові результати
3	Підсумковий етап	Інтерпретація отриманих результатів Побудова прогнозів на основі аналізу Розробка рекомендацій для покращення фінансових результатів
4	Контрольний етап	Моніторинг виконання рекомендацій Оцінка ефективності впроваджених заходів Коригування стратегії розвитку підприємства

Ці етапи є основою для комплексного аналізу доходів, витрат і фінансових результатів автотранспортного підприємства, що дозволяє підвищити ефективність його управління та забезпечити стабільний розвиток.

Проведемо аналіз рівня і динаміки змін доходів та витрат підприємства ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Аналіз рівня і динаміки змін доходів і витрат
ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» за 2021-2023 рр.**

Показники	Величина, тис. грн.			Відхилення			
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2022/2021 р		2023/2022 р	
				грн.	%	грн.	%
Чистий дохід від реалізації послуг	3509,4	6867,4	9082	3358	+95,69	2214,6	32,25
Інші операційні доходи	189,5	174	74,4	-15,5	-8,18	-99,6	-57,24
Інші доходи	-	-	154,7	0	0,00	154,7	0,00
Всього доходи	3698,9	7041,4	9311,1	3342,5	90,36	2269,7	32,23
Собівартість реалізованих послуг	3273	6389,5	8354,1	3116,5	95,22	1964,6	30,75
Адміністративні витрати	228	286,6	303,7	58,6	25,70	17,1	5,97
Витрати на збут	-	-	-	-	-	-	-
Інші витрати	134	88,6	366,7	45,4	33,88	278,1	313,88
Всього витрати	3635	6761,4	9024,5	3126,4	86,01	2263,1	33,47
Прибуток до оподаткування	63,9	280	286,6	216,1	338,18	6,6	2,36

Аналізуючи отримані дані можна зробити наступні висновки щодо динаміки та структури доходів і витрат автотранспортного підприємства за період 2021-2023 років. У 2022 році дохід від реалізації послуг підприємства значно збільшився, досягнувши чистого приросту в розмірі 95,69% у порівнянні з попереднім 2021 роком. У грошовому вираженні цей приріст склав 3358 тис. грн. Таке значне зростання продемонструвало стабільне покращення фінансових показників підприємства, що свідчить про ефективне управління та збільшення попиту на його послуги. Крім того, даний результат став важливим маркером успішності стратегії розвитку, обраної керівництвом. У наступному 2023 році позитивна тенденція продовжилася, причому зростання чистого доходу від реалізації послуг не зупинилося, а навпаки, ще

більше посилюється. У порівнянні з показниками 2022 року, дохід від реалізації послуг у 2023 році зріс на 32,25%, що в абсолютних цифрах становило 2 214,6 тис. грн. Таке послідовне зростання підтверджує стабільний розвиток підприємства та його здатність утримувати конкурентні позиції на ринку. Ріст доходу є результатом кількох факторів, серед яких покращення якості послуг, розширення асортименту, збільшення обсягу замовлень та успішна маркетингова стратегія. Протягом двох років поспіль показники доходу демонструють стабільне зростання, що свідчить про успішність діяльності підприємства та його поступове зміцнення на ринку. Динаміка зростання доходу від реалізації послуг також може бути показником підвищення рівня задоволеності клієнтів, що, в свою чергу, сприяє зростанню обсягів замовлень і, відповідно, доходів. Ці показники також мають позитивний вплив на загальний фінансовий стан підприємства, сприяючи підвищенню його ліквідності та фінансової стійкості. Позитивна динаміка зростання доходів може залучити додаткові інвестиції, що дозволить підприємству розширити свою діяльність, впроваджувати нові технології та підвищувати якість наданих послуг.

Водночас інші операційні доходи підприємства у 2022 році зменшилися на 8,18%, що становить 15,5 тис. грн у порівнянні з попереднім роком. Це вказує на деяке зниження доходів від діяльності, яка не є основною для підприємства. Зменшення доходів могло бути спричинене різними факторами, такими як зміни у ринкових умовах, зниження попиту на додаткові послуги або внутрішні рішення підприємства щодо перегляду своєї стратегії розвитку. У 2023 році спостерігалось ще більш значне скорочення інших операційних доходів, які знизилися на 57,24%, що в абсолютних цифрах становить 99,6 тис. грн у порівнянні з 2022 роком. Таке різке зниження може бути результатом суттєвих змін у структурі доходів підприємства. Можливо, підприємство вирішило зосередити більше ресурсів на основній діяльності, відмовившись від менш прибуткових або більш ризикованих операцій, що раніше приносили додаткові доходи. Такі зміни можуть свідчити про стратегічний підхід

підприємства до оптимізації своєї діяльності. Підприємство може намагатися підвищити ефективність, фокусуючись на основних напрямках, що приносять стабільний дохід, і скорочуючи інвестиції в менш важливі або більш витратні види діяльності. Загалом, аналіз динаміки інших операційних доходів за 2022 і 2023 роки показує, що підприємство зіткнулося зі зниженням цих доходів, що може бути частиною ширшої стратегії оптимізації і фокусування на основній діяльності. Це може допомогти підприємству зміцнити свою позицію на ринку, зосереджуючись на ключових напрямках і знижуючи залежність від менш стабільних джерел доходів.

Попри негативні процеси у зовнішньому середовищі, у 2023 році підприємство змогло залучити нове джерело доходів, а саме – інші доходи. Інші доходи склали 154,7 тис. грн., що становить 1,66% від загального обсягу доходів підприємства. Введення цього нового джерела доходів стало важливим кроком для покращення фінансового стану підприємства, допомагаючи компенсувати вплив несприятливих зовнішніх факторів. Цей показник виник завдяки продажу застарілих основних засобів, що також дозволило підприємству оновити свої активи. Такий підхід не тільки забезпечив додаткові фінансові ресурси, але й сприяє підвищенню ефективності роботи за рахунок модернізації обладнання у майбутньому. Отримання цього доходу стало важливим компонентом стратегії підприємства з адаптації до змін у зовнішньому середовищі та зміцнення своїх ринкових позицій.

Сукупні доходи підприємства у 2022 році значно зросли, піднявшись на 90,36%, що в абсолютних цифрах становило збільшення на 3342,5 тис. грн. у порівнянні з 2021 роком. Це свідчить про суттєве покращення фінансових показників та успішне ведення бізнесу впродовж цього періоду. Наступного року, у 2023-му, підприємство продовжило демонструвати позитивну динаміку, збільшивши свої загальні доходи ще на 32,23%. У грошовому вираженні це склало додаткові 2269,7 тис. грн. у порівнянні з попереднім роком. Це свідчить про стійке зростання та ефективну стратегію розвитку. Такі

результати підтверджують, що підприємство здатне адаптуватися до ринкових умов і знаходити нові можливості для збільшення своїх доходів. Безперервне зростання на протязі двох років поспіль відображає стабільну роботу підприємства та його конкурентоспроможність на ринку.

Аналізуючи доходи підприємства, необхідно також детально розглянути показники витрат за аналогічні досліджувані періоди. Вивчення витрат дозволяє зрозуміти, як зміни в доходах вплинули на загальний фінансовий стан підприємства, а також виявити можливі проблеми чи можливості для оптимізації. Собівартість реалізованих послуг значно зросла у 2022 році, збільшившись на 95,22% або на 3116,5 тис. грн. порівняно з 2021 роком. У 2023 році цей показник продовжив зростати на 30,75%, що становить 2316,4 тис. грн. порівняно з попереднім роком.

Адміністративні витрати у 2022 році зросли на 25,70%, що становить збільшення на 58,6 тис. грн. порівняно з 2021 роком. У 2023 році ці витрати зросли на 5,97%, або на 17,1 тис. грн. у порівнянні з попереднім роком. Незважаючи на загальний тренд зростання адміністративних витрат протягом 2021-2023 років, це не суттєво позначилося на фінансових результатах підприємства. У 2022 році спостерігалось помітне зростання адміністративних витрат, що може бути пов'язане з розширенням персоналу, удосконаленням інфраструктури або іншими факторами, що вимагають додаткових витрат на управління підприємством. У 2023 році зростання було меншим, що може свідчити про певну стабілізацію цих витрат або уповільнення темпів росту. Однак навіть з загальним трендом зростання адміністративних витрат у цей період, це не мало суттєвого впливу на фінансові результати підприємства. Ймовірно, управління підприємством змогло ефективно оптимізувати і контролювати ці витрати, забезпечивши при цьому стійкість і продуктивність у фінансовому плануванні.

На відміну від інших, інші витрати значно скоротилися у 2022 році на 33,88%, що в абсолютних величинах становить зменшення на 45,4 тис. грн у порівнянні з 2021 роком. Проте у 2023 році ці витрати різко зросли на 313,89%,

що дорівнює збільшенню на 278,1 тис. грн. у порівнянні з попереднім роком.

Сукупні витрати підприємства у 2022 році зросли на 86,01% (на 3126,4 тис. грн.) порівняно з 2021 роком. У 2023 році загальні витрати збільшилися на 33,47% (на 2263,1 тис. грн.) порівняно з 2022 роком.

Результатом змін витрат та доходів протягом досліджуваних періодів прибуток до оподаткування у 2022 році зріс на 338,18% (на 216,1 тис. грн.) порівняно з 2021 роком. У 2023 році прибуток до оподаткування зріс на 2,36% (на 6,6 тис. грн.) порівняно з 2022 роком. Зростання прибутків в абсолютній величині у 2022 році зумовлене нестабільністю ринків, інфляційними процесами.

У результаті аналізу показників ми бачимо, що підприємство демонструє значний ріст доходів, особливо від реалізації послуг, але він не напряму був зумовлений діяльністю підприємства, у більшій мірі нестабільністю ринку вантажних перевезень та інфляцією національної валюти. Зростання витрат також значне, що вказує на збільшення витрат, пов'язаних із наданням послуг, та інших витрат. Прибуток до оподаткування зростає, але темпи росту прибутку в 2023 році значно знизилися порівняно з попереднім періодом.

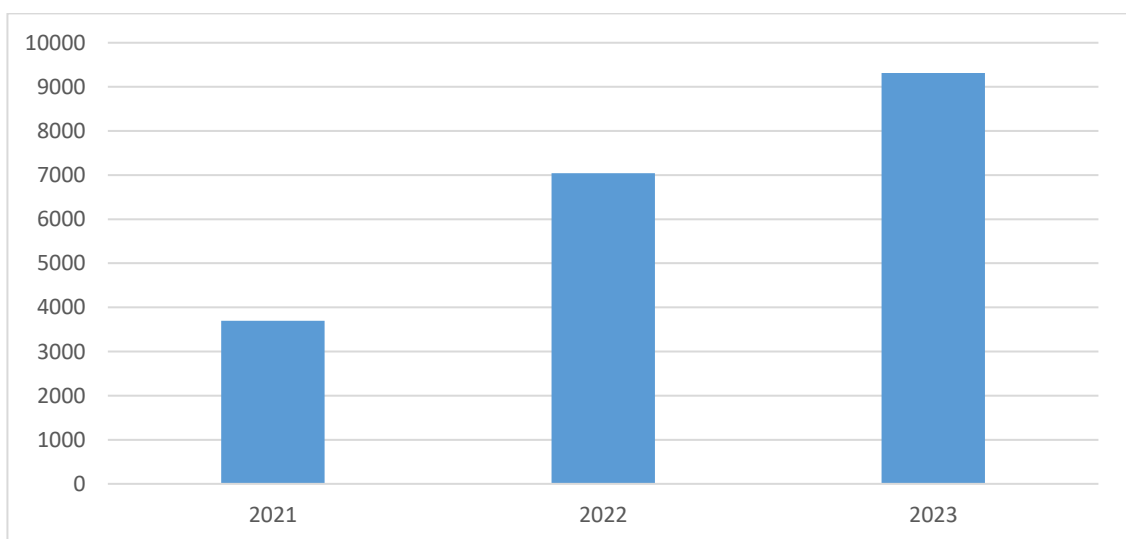

Рис.3.1. Графік рівня доходів підприємства за 2021-2023 рр.

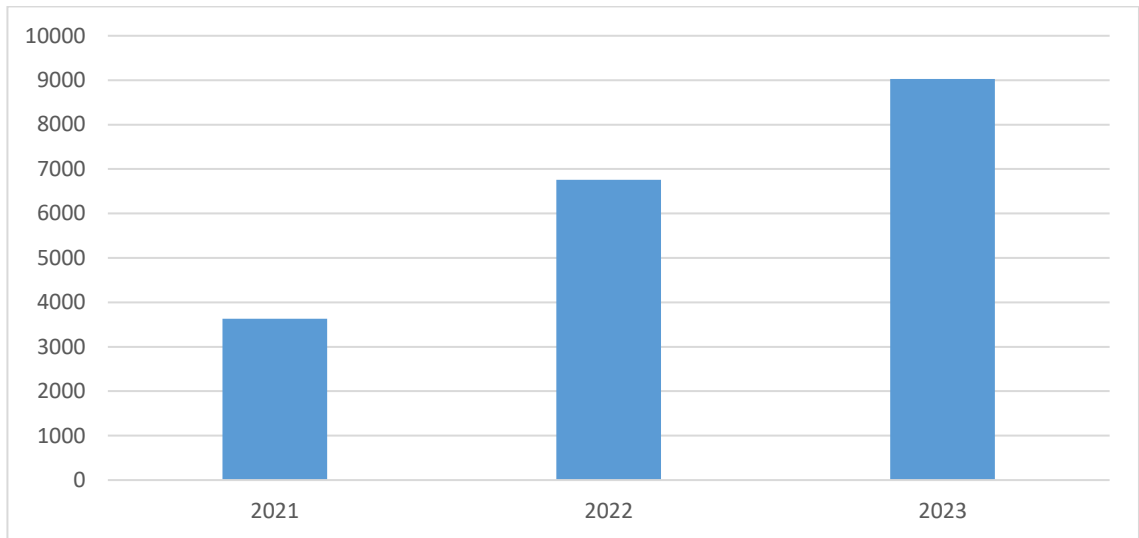

Рис.3.2. Графік рівня витрат підприємства за 2021-2023 рр.

Наступним етапом аналізу є оцінка складу і структури доходів і витрат, тобто визначення питомої ваги до загального підсумку (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Аналіз структури і складу доходів і витрат ТОВ
«ПОДОЛЯК ТРАНС» за 2021-2023 рр.**

Показники	Величина, тис. грн.			Питома вага у %			Абсолютне відхилення (+/-)	
	2021	2022	2023	2021	2022	2023	22/21	23/22
Чистий дохід від реалізації послуг	3509,4	6867,4	9082	94,88	97,53	97,54	2,65	0,01
Інші операційні доходи	189,5	174	74,4	5,12	2,47	0,80	-2,65	-1,67
Інші доходи			154,7	0,00	0,00	1,66	0,00	1,66
Всього доходи	3698,9	7041,4	9311,1	100	100	100	-	-
Собівартість реалізації	3273	6389,5	8354,1	90,04	94,50	92,57	4,46	-1,93
Адміністративні витрати	228	286,6	303,7	6,27	4,24	3,37	-2,03	-0,87
Витрати на збут	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші витрати	134	88,6	366,7	3,69	1,31	4,06	-2,38	2,75
Всього витрати	3635	6761,4	9024,5	100	100	100	-	-
Прибуток до оподаткування	63,9	280	286,6	-	-	-	-	-

Аналізуючи дані таблиці, можна зробити детальні висновки щодо динаміки та структури доходів і витрат автотранспортного підприємства за період 2021-2023 рр.

За результатами аналізу чистого доходу від реалізації послуг ми бачимо зростання доходу у всіх досліджуваних періодах, у 2022 році чистий дохід зріс на 3358 тис. грн (95,69%) порівняно з 2021 роком, у 2023 році зріс на 2214,6 тис. грн (32,25%) порівняно з 2022 роком. Питома вага зросла з 94,88% у 2021 році до 97,53% у 2022 році і до 97,54% у 2023 році.

У противагу доходам від реалізації, інші операційні доходи показали зниження у всіх досліджуваних періодах, у 2022 році зменшилися на 15,5 тис. грн (-8,18%) порівняно з 2021 роком, у 2023 році зменшилися ще на 99,6 тис. грн (-57,24%) порівняно з 2022 р., та у питомій вазі сукупних доходів знизилася з 5,12% у 2021 році до 2,47% у 2022 році і до 0,80% у 2023 році. Інші операційні доходи скоротилися, що свідчить про зменшення доходів, не пов'язаних безпосередньо з основною діяльністю.

Новими для підприємства стали інші доходи, вони з'явилися лише у 2023 році у зв'язку із реалізацією застарілих основних засобів і становлять 154,7 тис. грн. Питома вага у 2023 р. цього показника у сукупних доходах склала 1,66%. Введення нової категорії доходів у 2023 році вказує на додаткові джерела прибутку. Дана категорія доходів виникла у зв'язку з реалізацією застарілих основних засобів, що може свідчити про майбутні інвестиції у оновлення складу основних засобів.

Підсумовуючи показники доходів ми бачимо, що сукупні доходи у 2022 році зросли на 3342,5 тис. грн. (90,36%) порівняно з 2021 роком, у 2023 році зросли на 2269,7 тис. грн. (32,23%) порівняно з 2022 роком. Доходи підприємства значно зросли, що може свідчити про розвиток діяльності.

У період з 2021 по 2023 рік підприємство відзначилося значними змінами у витратах на виробництво, адміністрування та інші категорії, що відобразилося на фінансових результатах підприємства.

Спочатку розглянемо динаміку собівартості реалізованої продукції, яка

визначається як сукупність витрат, пов'язаних з виробництвом товарів. У 2022 році собівартість продукції значно зросла на 3116,5 тис. грн. або на 95,22% порівняно з 2021 роком. У 2023 році цей показник продовжив зростання, але вже на меншу величину - на 2316,4 тис. грн. або на 30,75% в порівнянні з 2022 роком. Питома вага собівартості у загальних витратах підприємства також відзначилася зростанням, з 90,04% у 2021 році до 94,50% у 2022 році, проте знизилася до 92,57% у 2023 році. Це свідчить про поступове зростання вартості виробництва, але при меншому темпі у наступному році, що може відобразити певну оптимізацію процесів виробництва.

Адміністративні витрати, які включають у себе усі витрати, пов'язані з управлінням і підтримкою діяльності підприємства, також зазнали змін у вказаний період. У 2022 році адміністративні витрати зросли на 58,6 тис. грн. або на 25,70% порівняно з 2021 роком, а в 2023 році цей показник продовжив зростання, але вже на меншу суму - на 17,1 тис. грн. або на 5,97% в порівнянні з попереднім роком. При цьому питома вага адміністративних витрат у сукупних витратах зменшилася з 6,27% у 2021 році до 4,24% у 2022 році і до 3,37% у 2023 році. Це вказує на тенденцію до оптимізації управлінських витрат, коли при зростанні обсягів вони не зростають в такому ж пропорційному відношенні до загальних витрат підприємства.

Інші витрати, які охоплюють різноманітні витрати, не включені в категорії собівартості або адміністративних витрат, також відзначилися змінами. У 2022 році вони зменшилися на 45,4 тис. грн. або на 33,88% порівняно з 2021 роком, в той час як у 2023 році показали драматичне зростання на 278,1 тис. грн. або на 313,89% в порівнянні з попереднім роком. Питома вага цих витрат знизилася з 3,69% у 2021 році до 1,31% у 2022 році, але в 2023 році відновилася до 4,06%. Такі значні коливання відображають нестабільність у цій категорії витрат, що може бути пов'язане з різними стратегічними рішеннями підприємства і зовнішніми економічними умовами.

Загальні витрати підприємства, як сума усіх зазначених вище категорій витрат, виявилися на підйомі протягом аналізованого періоду. У 2022 році

загальні витрати зросли на 3126,4 тис. грн. або на 86,01% порівняно з 2021 роком, а в 2023 році - на 2263,1 тис. грн. або на 33,47% порівняно з 2022 роком. Варто відзначити, що зростання доходів випереджує зростання витрат, що позитивно впливає на фінансовий результат підприємства.

Нарешті, прибуток до оподаткування, як ключовий показник фінансової стійкості підприємства, також показав значні зміни. У 2022 році прибуток до оподаткування зріс на 216,1 тис. грн. або на 338,18% порівняно з 2021 роком, що свідчить про значне поліпшення фінансового стану. У 2023 році прибуток зріс на 6,6 тис. грн. або на 2,36% порівняно з попереднім роком, що, хоча й відображає позитивний розвиток, вказує на сповільнення темпів зростання. Це може свідчити про досягнення певної стабільності, але й необхідність подальшої оптимізації витрат і розвитку нових джерел доходу для забезпечення тривалої прибутковості підприємства.

На рис.3.3, 3.4 і 3.5 наведено структуру доходів підприємства за аналізований період.

Рис.3.3. Структура доходів підприємства за 2021 р.

Рис.3.4. Структура доходів підприємства за 2022 р.

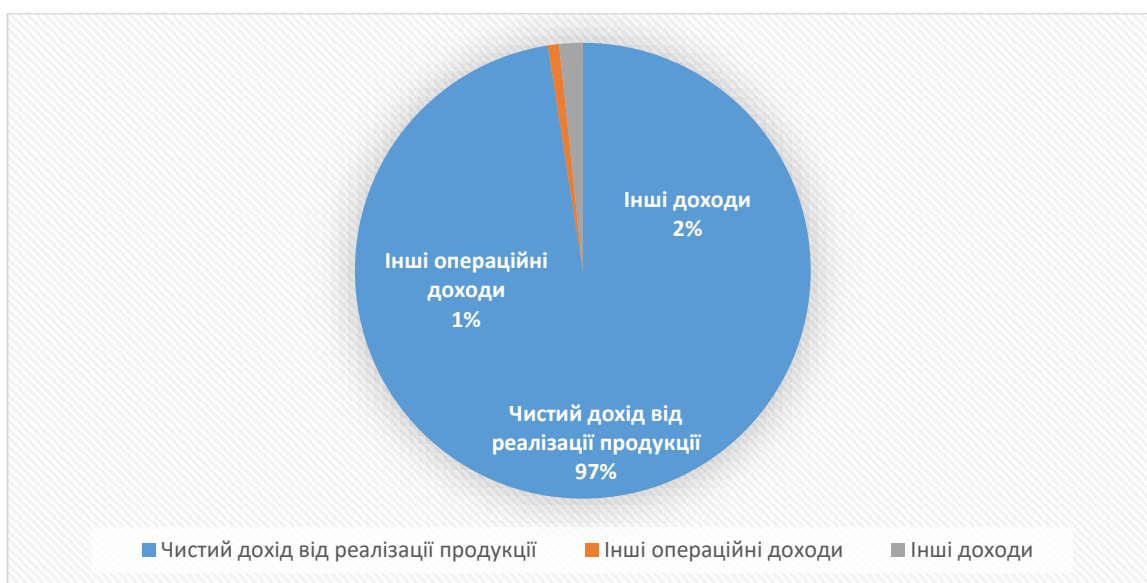

Рис.3.5. Структура доходів підприємства за 2023 р.

Підсумовуючи отримані дані, щодо досліджуваних показників ми бачимо, що підприємство показало значне зростання доходів, особливо від реалізації послуг, що вказує на успішну діяльність і ефективне використання ринкових можливостей. Хоча загальні витрати також зростають, їх питома вага у доходах зменшується, що свідчить про ефективну роботу щодо контролю витрат. Значне збільшення прибутку до оподаткування у 2022 році свідчить про покращення фінансових результатів, але уповільнення темпів

зростання у 2023 році вказує на необхідність подальшої оптимізації витрат та пошуку нових джерел доходів. Зміни в структурі доходів і витрат свідчать про певні зміни в управлінні підприємством, такі як поява нових категорій доходів та витрат.

3.2. Оцінка рентабельності та платоспроможності підприємства

В сучасному господарському середовищі, особливо в умовах економічної нестабільності, питання рентабельності та платоспроможності підприємства набуває надзвичайної актуальності. Зростання конкуренції, зміни у споживчих уподобаннях, а також економічні кризи вимагають від підприємств постійного аналізу та вдосконалення фінансово-економічної діяльності. У цьому контексті важливо визначити ефективні методи оцінки рентабельності та платоспроможності, які допоможуть забезпечити стабільність та успішність бізнесу.

Рентабельність є ключовим фінансовим показником, який визначає спроможність підприємства генерувати прибуток від своєї діяльності. Цей показник відображає ефективність використання ресурсів. Відношення рівня прибутку до рівня витрат дозволяє оцінити, наскільки успішно підприємство використовує свої ресурси для генерації доходу (табл.3.4)

Таблиця 3.4

Характеристика показників рентабельності підприємства

Показник	Характеристика	Алгоритм розрахунку
Рентабельність реалізації (продажу)	Відображає відношення прибутку від реалізації продукції (послуг) до виручки від їх продажу. Цей показник показує ефективність конкретної діяльності компанії	$\text{Рентабельність} = (\text{Прибуток до оподаткування} / \text{Виручка від реалізації}) \times 100 \%$
Рентабельність виробництва	Відображає відношення прибутку від виробництва до витрат на виробництво. Цей показник дозволяє оцінити ефективність	$\text{Рентабельність} = (\text{Прибуток до оподаткування} / \text{Собівартість виробництва}) \times 100 \%$

	виробничої діяльності підприємства	
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Відображає відношення прибутку до власного капіталу. Цей показник вказує на ефективність використання власних коштів компанії та її здатність генерувати прибуток для власників	Рентабельність = (Прибуток до оподаткування / Власний капітал) × 100 %
Коефіцієнт рентабельності активів	Відображає відношення прибутку до активів компанії. Цей показник вказує на ефективність використання активів для генерації прибутку	Рентабельність = (Прибуток до оподаткування / Загальна сума активів) × 100 %
Рентабельність оборотних засобів	Цей показник відображає відношення прибутку підприємства до середньої вартості оборотних засобів, що використовуються для здійснення операційної діяльності	Рентабельність = (Прибуток до оподаткування / Середня вартість оборотних засобів) × 100 %

Отже, розрахуємо показники рентабельності досліджуваного підприємства на основі вихідних даних для табл.3.5.

Таблиця 3.5

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміна (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
Виручка від реалізації	3509,4	6867,4	9082	3358	2214,6
Прибуток до оподаткування	63,9	280	286,6	6697,5	2263,1
Собівартість виробництва	3273	6389,5	8354,1	3116,5	1964,6
Власний капітал	65,6	295,3	530,3	229,7	235
Загальна сума активів	817,3	1621,2	3342	803,9	1720,8
Середня вартість оборотних активів	329,75	816,15	2230,75	486,4	1414,6

Динаміка показників рентабельності ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» за 2021-2023 рр. наведена у табл.3.6.

Таблиця 3.6

**Динаміка показників рентабельності ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС»
за 2021-2023 рр.**

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміна (+,-)	
				2022/2021	2023/2022
Рентабельність реалізації (продажу), %	1,82%	4,08%	3,16%	2,26%	-0,92%
Рентабельність виробництва, %	1,95%	4,38%	3,43%	2,43%	-0,95%
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу, %	97,41%	94,82%	54,04%	-2,59%	-40,77%
Коефіцієнт рентабельності активів, %	7,82%	17,27%	8,58%	9,45%	-8,70%

Показник рентабельності реалізації відображає питому вагу отриманого прибутку у собівартості та у виручці від реалізації, тобто він показує скільки припадає прибутку підприємства на 1 гривню реалізованих послуги (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

**Розрахунок впливу факторів на рентабельність продажу ТОВ
«ПОДОЛЯК ТРАНС» за 2021-2023 рр.**

Показники	2021	2022	2023
1. Прибуток, грн.	63,9	280,0	286,6
2. Виручка від реалізації послуг, грн.	3509,4	6867,4	9082,0
3. Рентабельність продажу, %	1,82%	4,08%	3,16%

Розрахунок рентабельності продажу:

$$2021 \text{ рік: } P_{2021} = 63,9 / 3509,4 \times 100 \% \approx 1,82 \%$$

$$2022 \text{ рік: } P_{2022} = 280 / 6867,4 \times 100 \% \approx 4,08 \%$$

$$2023 \text{ рік: } P_{2023} = 286,6 / 9082 \times 100 \% \approx 3,16 \%$$

Визначення впливу факторів методом ланцюгових підстановок:

Вихідні рентабельності:

РП (початкова рентабельність)

$$РП = П_{2022} / В_{2022} = 280 / 6867,4 \approx 4,08 \%$$

РУ (проміжна рентабельність)

$$РУ = П_{2023} / В_{2022} = 286,6 / 6867,4 \approx 4,17 \%$$

РФ (фінальна рентабельність)

$$P\Phi = P2023B2023 = 286,69082 \approx 3,1 \text{ \%}$$

Вплив зміни прибутку підприємства на рентабельність:

$$\Delta P(\text{прибуток}) = PУ - PП = 4,17 \text{ \%} - 4,08 \text{ \%} = 0,09 \text{ \%}$$

Вплив зміни виручки від реалізації на рентабельність:

$$\Delta P(\text{виручка}) = P\Phi - PУ = 3,16 \text{ \%} - 4,17 \text{ \%} = -1,01 \text{ \%}$$

Загальний приріст рентабельності:

$$\Delta P(\text{загальний}) = P\Phi - PП = 3,16 \text{ \%} - 4,08 \text{ \%} = -0,92 \text{ \%}$$

Аналіз показав, що рентабельність продажу зросла на 0,09 % за рахунок збільшення прибутку. Однак, рентабельність продажу знизилася на 1,01 % через збільшення виручки від реалізації. Загальний приріст рентабельності склав -0,92 %.

Показником прибутковості діяльності підприємства є також рентабельність виробництва. Даний показник відображає питому вагу отриманого прибутку відповідно у виручці та у собівартості послуг.

Визначення впливу факторів на рентабельність виробництва методом ланцюгових підстановок (табл.3.8)

Таблиця 3.8

Розрахунок впливу факторів на рентабельність власного капіталу

Показники	2021	2022	2023
1. Прибуток, грн.	63,9	280,0	286,6
2. Собівартість виробництва, грн.	3273,0	6389,5	8354,1
3. Рентабельність виробництва, %	1,95	4,38	3,43

Розрахунок рентабельності виробництва:

$$2021 \text{ рік: } P_v 2021 = 63,9 / 3273,0 \times 100 \text{ \%} \approx 1,95 \text{ \%}$$

$$2022 \text{ рік: } P_v 2022 = 280 / 6389,5 \times 100 \text{ \%} \approx 4,38 \text{ \%}$$

$$2023 \text{ рік: } P_v 2023 = 286,6 / 8354,1 \times 100 \text{ \%} \approx 3,43 \text{ \%}$$

Вплив зміни прибутку на рентабельність виробництва:

$$\Delta P(\text{прибуток}) = P_v 2022 - P_v 2021 = 4,38 \text{ \%} - 1,95 \text{ \%} = 2,43 \text{ \%}$$

$$\Delta P(\text{прибуток}) = P_v 2023 - P_v 2022 = 3,43 \text{ \%} - 4,38 \text{ \%} = -0,95 \text{ \%}$$

За рахунок збільшення прибутку у 2022 році рентабельність виробництва зросла на 2,43%. Проте, у 2023 році, незважаючи на збільшення прибутку, рентабельність виробництва знизилася на 0,95%. Це може бути спричинено зростанням собівартості виробництва або іншими факторами, які впливають на фінансові результати підприємства.

До показників дохідності також відноситься рентабельність власного капіталу. В аналізі підвищення його рівня найбільший інтерес мають засновники підприємства, його власники та акціонери, оскільки він відображає кількість отриманого прибутку за звітний період на вартість вкладеного капіталу підприємства (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Розрахунок впливу факторів на рентабельність власного капіталу

Показники	2021	2022	2023
1. Прибуток, грн.	63.9	280	286.3
2. Середньорічна вартість власного капіталу, грн.	65.6	295.3	530.3
3. Рентабельність власного капіталу, %	97.44	94.80	54.05

Вплив факторів на зміну рентабельності 2021-2022:

Вплив зміни прибутку:

$$\Delta \text{РП} = \text{РУ}_{2022} - \text{РП}_{2021}$$

$$\Delta \text{РП} = 426,83 \% - 97,44 \% = 329,39 \%$$

Вплив зміни вартості власного капіталу:

$$\Delta \text{РВ} = \text{РФ}_{2022} - \text{РУ}_{2022}$$

$$\Delta \text{РВ} = 94,80 \% - 426,83 \% = -332,03 \%$$

Рентабельність власного капіталу 2022-2023:

Рентабельність початкова (РП) для 2022 року:

$$\text{РП}_{2022} = 280 / 295,3 \times 100 \% \approx 94,80 \%$$

Рентабельність умовна (РУ) для 2023 року з урахуванням прибутку 2023 року і капіталу 2022 року:

$$\text{РУ}_{2023} = 286,6 / 295,3 \times 100 \% \approx 97,05 \%$$

Рентабельність фактична (РФ) для 2023 року:

$$РФ_{2023} = 286,6 / 530,3 \times 100 \% \approx 54,05 \%$$

Вплив факторів на зміну рентабельності 2022-2023:

Вплив зміни прибутку:

$$\Delta РП = РУ_{2023} - РП_{2022}$$

$$\Delta РП = 97,05 \% - 94,80 \% = 2,25 \%$$

Вплив зміни вартості власного капіталу:

$$\Delta РВ = РФ_{2023} - РУ_{2023}$$

$$\Delta РВ = 54,05 \% - 97,05 \% = -43,00 \%$$

Отже, рентабельність власного капіталу знизилася за період 2022-2023 років на 40,75% за рахунок впливу таких факторів: прибуток підприємства на рентабельність $\Delta РП=2,25\%$; вартість власного капіталу на рентабельність: $\Delta РВ=-43,00\%$; загальний приріст (зниження) рентабельності: $-40,75\%$.

Наступний етап аналізу є аналіз рентабельності активів підприємства. На рівень рентабельності активів, перш за все, впливають їх оборотність та рентабельність реалізованих послуг. Вплив факторів на мультиплікатор рентабельності активів (модель Дюпона) та виявлення резервів їх збільшення можна побачити у наступній таблиці (табл.3.11).

Вихідні дані для аналізу наведені у табл.3.10.

Таблиця 3.10

Вихідні дані для аналізу рентабельності активів

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Виторг (В), тис. грн	3509,4	6867,4	9082,0
Прибуток (П), тис. грн	63,9	280,0	286,6
Загальна сума активів (А), тис. грн	817,3	1621,2	3342,0

Таким чином, рентабельність реалізації (РМ):

$$2021 \text{ рік: } РМ_{2021} = 63,9 / 3509,4 \times 100 \% \approx 1,82 \%$$

$$2022 \text{ рік: } РМ_{2022} = 280 / 6867,4 \times 100 \% \approx 4,08 \%$$

$$2023 \text{ рік: } РМ_{2023} = 286,6 / 9082 \times 100 \% \approx 3,16 \%$$

Оборотність активів (АТ):

$$2021 \text{ рік: } AT_{2021} = 3509,4 / 817,3 \approx 4,29$$

$$2022 \text{ рік: } AT_{2022} = 6867,4 / 1621,2 \approx 4,23$$

$$2023 \text{ рік: } AT_{2023} = 9082 / 3342 \approx 2,72$$

Рентабельність активів (ROA) за моделлю Дюпона:

$$2021 \text{ рік: } ROA_{2021} = PM_{2021} \times AT_{2021}$$

$$ROA_{2021} = 1,82 \% \times 4,29 \approx 7,81 \%$$

$$2022 \text{ рік: } ROA_{2022} = PM_{2022} \times AT_{2022}$$

$$ROA_{2022} = 4,08 \% \times 4,23 \approx 17,25 \%$$

$$2023 \text{ рік: } ROA_{2023} = PM_{2023} \times AT_{2023}$$

$$ROA_{2023} = 3,16 \% \times 2,72 \approx 8,59 \%$$

Вплив факторів на мультиплікатор рентабельність активів (модель Дюпона) та виявлення резервів їх збільшення можна побачити у наступній табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Розрахунок впливу факторів на рентабельність активів підприємства

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Зміна 2022/2021	Зміна 2023/2022
Виторг, тис. грн.	3509,4	6867,4	9082	+3358	+2214,6
Прибуток, тис. грн.	63,9	280	286,6	+216,1	+6,6
Загальна сума активів, тис. грн.	817,3	1621,2	3342	+803,9	+1720,8
Рентабельність реалізації, %	1,82	4,08	3,16	+2,26	-0,92
Оборотність активів	4,29	4,23	2,72	-0,06	-1,51
Рентабельність активів (ROA), %	7,81	17,25	8,59	+9,44	-8,66

Рентабельність активів збільшилася з 7,81% у 2021 році до 17,25% у 2022 році за рахунок впливу таких факторів: рентабельність реалізації +9,71%; оборотність активів -0,27%.

Рентабельність активів знизилася з 17,25% у 2022 році до 8,59% у 2023 році за рахунок впливу таких факторів: рентабельності реалізації -3,88%; оборотність активів -4,78%.

Аналіз рентабельності активів за моделлю Дюпона показав, що

основними резервами збільшення рентабельності активів є підвищення рентабельності реалізованих послуг та покращення оборотності активів.

Платоспроможність підприємства це здатність підприємства швидко і в повному обсязі погашати свої фінансові зобов'язання. Аналіз платоспроможності підприємства здійснюється на основі даних балансу та відображає структуру джерел фінансування ресурсів підприємства, ступінь фінансової стійкості і незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування діяльності. Розрахунок показників платоспроможності досліджуваного підприємства проведемо у табл. 3.12.

Таблиця 3.12

**Аналіз показників платоспроможності (фінансової стійкості) ТОВ
«ПОДОЛЯК ТРАНС» за 2021-2023 рр.**

№ п/п	Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Гран. Знач.	Відхилення (+/-)	
						2022/ 2021	2023/ 2022
1	Власний капітал	65,6	295,3	530,3		+229,7	+235,0
2	Загальні активи	817,3	1621,2	3342,0		+803,9	+1720,8
3	Власний оборотний капітал	-381,1	-64,2	530,3		+316,9	+594,5
4	Оборотні активи	370,6	1261,7	3199,8		+891,1	+1938,1
5	Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,0803	0,1822	0,1586	> 0,5	+0,1019	-0,0236
6	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,0803	0,1822	0,1586	≥ 0,7	+0,1019	-0,0236
7	Коефіцієнт фінансового ризику	11,4634	4,4874	5,3055	< 1	-6,9760	+0,8181
8	Коефіцієнт маневрування власного капіталу	-5,81	-0,217	1	> 1	+5,593	+1,217
9	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом	-1,028	-0,051	0,166	> 0,5	+0,977	+0,217

Як бачимо, коефіцієнт автономії (фінансової незалежності) значно підвищився з 2021 по 2022 рік, але трохи знизився в 2023 році. Він все ще не досягає бажаного граничного значення ($> 0,5$).

Коефіцієнт фінансової стійкості має аналогічну динаміку і не досягає мінімального значення ($\geq 0,7$). В той час, коефіцієнт фінансового ризику знизився з 2021 по 2022 рік, але підвищився в 2023 році, що свідчить про значну залежність від позикових коштів. Коефіцієнт маневрування власного капіталу покращився і досяг позитивного значення в 2023 році, що є позитивною ознакою. А коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власним оборотним капіталом покращився за аналізований період, але в 2023 році все ще не досяг граничного значення ($> 0,5$). Загалом, фінансові показники ТОВ «Подольак Транс» покращуються, але ще є простір для зменшення фінансового ризику і підвищення автономії.

Поряд з оцінкою платоспроможності визначається ліквідність підприємства, тобто його здатність конвертувати активи у засоби платежу (грошові кошти) без відчутної втрати вартості. Аналіз ліквідності ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» за 2021-2023 рр. подано у табл. 3.13.

Таблиця 3.13

Аналіз ліквідності ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС» за 2021-2023 рр.

№ п/п	Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Гран. знач.	Відхилення (+/-)	
						2022/2021	2023/2022
1.	Оборотні активи	370,6	1261,7	3199,8		+891,1	+1938,1
1.1	Запаси	53,9	42,2	447,5		-11,7	+405,3
1.2	Дебіторська заборгованість	114,6	230,2	1327,5		+115,6	+1097,3
1.3	Грошові кошти	1,2	524,8	373,0		+523,6	-151,8
2.	Поточні зобов'язання	751,7	1325,9	2811,7		+574,2	+1485,8
3.	Коефіцієнт загальної ліквідності	0,493	0,951	1,138	2,0 і >	0,458	0,187
4.	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,421	0,920	0,980	0,8 >	0,499	0,06
5.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0016	0,369	0,133	0,2 >	0,3674	-0,236

Коефіцієнт загальної ліквідності підвищився з 0,493 у 2021 році до 0,951 у 2022 році і досяг 1,138 у 2023 році. Хоча він демонструє позитивну динаміку, він все ще не досяг граничного значення 2,0.

Коефіцієнт швидкої ліквідності також покращився з 0,421 у 2021 році до 0,920 у 2022 році і досяг 0,980 у 2023 році, що свідчить про покращення ліквідності, але він все ще нижче граничного значення 0,8.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності значно підвищився з 0,0016 у 2021 році до 0,396 у 2022 році, але знизився до 0,133 у 2023 році, що все ще не досягає граничного значення 0,2.

Загалом, ліквідність ТОВ «Подоляк Транс» покращується, але є ще простір для подальших позитивних змін, особливо щодо коефіцієнтів загальної та швидкої ліквідності, щоб відповідати граничним значенням.

3.3. Резерви підвищення прибутковості діяльності підприємства

Резерви підвищення прибутковості діяльності підприємства є ключовим аспектом успішного функціонування будь-якої комерційної організації. Прибутковість - це основний показник ефективності діяльності підприємства, який відображає його здатність генерувати дохід, що перевищує витрати. Вона є джерелом фінансування розвитку підприємства, задоволення соціальних та матеріальних потреб власників і працівників. Тому пошук і реалізація резервів підвищення прибутковості є постійним завданням менеджменту. У сучасних умовах жорсткої конкуренції та економічної нестабільності, здатність підприємства виявляти та ефективно використовувати резерви підвищення прибутковості стає ключовим фактором його виживання та розвитку на ринку. Це вимагає від керівництва підприємства глибокого розуміння всіх аспектів діяльності організації та вміння швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища.

Резерви підвищення прибутковості можна розділити на внутрішні та

зовнішні. Внутрішні резерви пов'язані з використанням потенціалу самого підприємства, а зовнішні - з використанням можливостей, які надає зовнішнє середовище.

До внутрішніх резервів відносяться: підвищення ефективності використання ресурсів підприємства, оптимізація структури капіталу, вдосконалення організації виробництва і праці, підвищення якості продукції, розширення асортименту, впровадження інновацій. Зовнішні резерви включають: вихід на нові ринки збуту, пошук нових постачальників, використання державних програм підтримки бізнесу, залучення зовнішніх інвестицій. Важливо розуміти, що ці два типи резервів тісно пов'язані між собою і часто взаємно впливають один на одного. Наприклад, впровадження інновацій (внутрішній резерв) може призвести до виходу на нові ринки збуту (зовнішній резерв).

Одним з ключових напрямків підвищення прибутковості є оптимізація витрат. Це передбачає детальний аналіз структури витрат, виявлення непродуктивних витрат і їх усунення, впровадження енергозберігаючих технологій, оптимізацію логістичних процесів. Важливо при цьому не допустити зниження якості продукції або послуг. Оптимізація витрат - це складний процес, який вимагає системного підходу та постійного моніторингу. Він може включати такі заходи, як впровадження системи бюджетування, використання методів lean-виробництва, автоматизація виробничих процесів, оптимізація закупівель та управління запасами. При цьому важливо розуміти, що оптимізація витрат не повинна негативно впливати на якість продукції чи послуг, оскільки це може призвести до втрати клієнтів і, як наслідок, до зниження прибутковості.

Іншим важливим напрямком є збільшення обсягів реалізації продукції або послуг. Це може бути досягнуто за рахунок активізації маркетингової діяльності, розширення клієнтської бази, виходу на нові ринки, впровадження програм лояльності для клієнтів.

У сучасному світі, де конкуренція стає все більш жорсткою, особливого

значення набуває ефективний маркетинг. Це включає не тільки традиційні методи реклами та просування, але й використання цифрових технологій, соціальних мереж, персоналізованого маркетингу. Важливо також постійно вивчати потреби споживачів та тенденції ринку, щоб своєчасно адаптувати свою продукцію чи послуги до змінних вимог.

Ефективне управління оборотними активами також є важливим резервом підвищення прибутковості. Це включає оптимізацію запасів, управління дебіторською заборгованістю, ефективне використання вільних грошових коштів. Правильне управління оборотними активами дозволяє знизити витрати на їх утримання і збільшити оборотність капіталу. Це особливо важливо в умовах обмежених фінансових ресурсів, коли ефективне використання кожної гривні може мати значний вплив на загальну прибутковість підприємства.

Підвищення продуктивності праці є ще одним важливим резервом. Це може бути досягнуто за рахунок впровадження нових технологій, автоматизації виробничих процесів, навчання та мотивації персоналу. Підвищення продуктивності праці дозволяє збільшити обсяги виробництва без збільшення витрат на оплату праці. Важливо розуміти, що підвищення продуктивності праці не повинно досягатися за рахунок надмірної інтенсифікації праці, яка може призвести до вигорання працівників і зниження якості продукції. Натомість, слід зосередитися на створенні ефективних робочих процесів, впровадженні передових технологій і методів організації праці, а також на розвитку компетенцій персоналу.

Оптимізація фінансової структури підприємства також може сприяти підвищенню прибутковості. Це включає оптимізацію співвідношення власного і позикового капіталу, ефективне управління кредиторською заборгованістю, використання фінансового левериджу. Правильна фінансова структура дозволяє знизити вартість капіталу і підвищити рентабельність власного капіталу. При цьому важливо знайти оптимальний баланс між фінансовою стійкістю і рентабельністю, оскільки надмірне використання

позикового капіталу може призвести до зростання фінансових ризиків.

Важливим резервом є також диверсифікація діяльності підприємства. Це може бути вихід на нові ринки, розширення асортименту продукції, освоєння нових видів діяльності. Диверсифікація дозволяє знизити ризики і забезпечити стабільність доходів підприємства. Однак, важливо розуміти, що диверсифікація також несе в собі певні ризики, пов'язані з виходом на нові, незнайомі ринки або освоєнням нових видів діяльності. Тому рішення про диверсифікацію повинно прийматися на основі ретельного аналізу ринку і оцінки власних можливостей підприємства.

Ефективне ціноутворення є ще одним важливим фактором підвищення прибутковості. Це передбачає постійний моніторинг ринкових цін, аналіз цінової еластичності попиту, використання гнучких цінових стратегій. Правильне ціноутворення дозволяє максимізувати прибуток від реалізації.

Використання сучасних інформаційних технологій також може значно підвищити прибутковість підприємства. Це включає впровадження систем автоматизації виробництва, використання CRM-систем для управління відносинами з клієнтами, впровадження систем бізнес-аналітики. Інформаційні технології дозволяють оптимізувати бізнес-процеси, підвищити якість управлінських рішень, покращити обслуговування клієнтів. У епоху цифрової трансформації здатність підприємства ефективно використовувати інформаційні технології стає ключовим фактором його конкурентоспроможності.

Ефективне управління ризиками також є важливим фактором підвищення прибутковості. Це передбачає ідентифікацію ризиків, їх оцінку та розробку заходів щодо їх мінімізації. Правильне управління ризиками дозволяє уникнути непередбачених втрат і забезпечити стабільність фінансових результатів. У сучасному нестабільному економічному середовищі здатність підприємства ефективно управляти ризиками стає все більш важливою. Це вимагає не тільки розробки формальних процедур управління ризиками, але й формування культури ризик-менеджменту в

організації.

Важливим резервом є також підвищення ефективності використання основних засобів. Це може включати модернізацію обладнання, оптимізацію виробничих потужностей, підвищення коефіцієнта змінності роботи обладнання. Ефективне використання основних засобів дозволяє збільшити обсяги виробництва без значних додаткових інвестицій.

Наведемо приклади конкретних заходів різних резервів у табл.3.14

Таблиця 3.14

Приклади конкретних заходів різних резервів

Резерв	Конкретні заходи
Оптимізація асортименту	<ul style="list-style-type: none"> - Аналіз рентабельності кожного виду робіт і послуг - Виведення неприбуткових видів діяльності - Посилення маркетингу прибуткових видів робіт і послуг - Розробка нових продуктів для заповнення ринкових ніш
Підвищення продуктивності праці	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження нових технологій автоматизації - Проведення навчання та підвищення кваліфікації персоналу - Оптимізація робочих процесів та усунення непродуктивних операцій - Впровадження системи мотивації на основі KPI
Оптимізація витрат	<ul style="list-style-type: none"> - Аналіз структури витрат та виявлення неефективних витрат - Впровадження енергозберігаючих технологій - Оптимізація логістичних процесів - Перегляд договорів з постачальниками
Підвищення якості робіт і послуг	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження системи управління якістю (наприклад, ISO 9001) - Модернізація виробничого обладнання - Впровадження системи контролю якості на всіх етапах виробництва - Навчання персоналу методам забезпечення якості

Таким чином, резерви підвищення прибутковості діяльності підприємства та заходи їх впровадження є різноманітними і охоплюють всі аспекти його діяльності. Ефективне використання цих резервів вимагає комплексного підходу, постійного аналізу діяльності підприємства та зовнішнього середовища, готовності до змін та інновацій. Реалізація цих резервів дозволить підприємству не тільки підвищити свою прибутковість, але й зміцнити свої позиції на ринку, забезпечити стабільний розвиток у

довгостроковій перспективі. Важливо розуміти, що процес пошуку та реалізації резервів підвищення прибутковості повинен бути безперервним. В умовах динамічного бізнес-середовища те, що вчора було джерелом конкурентної переваги, сьогодні може стати стандартом галузі. Тому підприємства повинні постійно шукати нові шляхи підвищення своєї ефективності та прибутковості (рис.3.6).

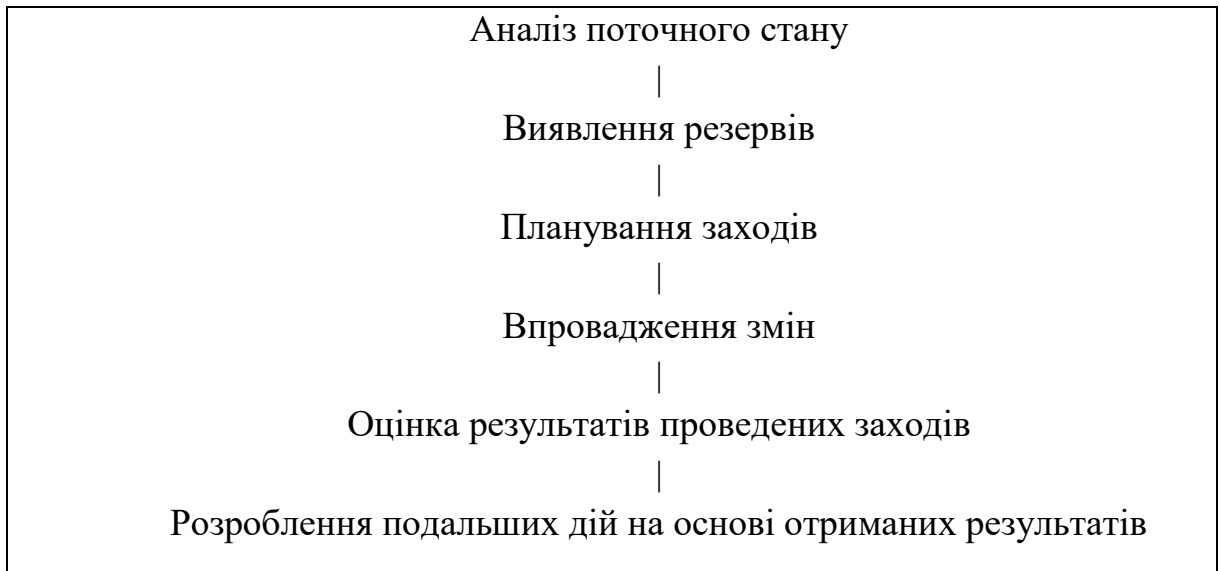

Рис.3.6. Процес реалізації резервів підвищення прибутковості

Крім того, важливо відзначити, що різні резерви підвищення прибутковості можуть мати різний вплив на короткострокові та довгострокові результати діяльності підприємства. Наприклад, скорочення витрат може дати швидкий ефект у вигляді зростання прибутку в короткостроковій перспективі, але якщо це відбувається за рахунок зниження якості продукції або скорочення інвестицій у розвиток, то в довгостроковій перспективі це може призвести до втрати конкурентоспроможності і зниження прибутковості. З іншого боку, інвестиції в інновації або розвиток персоналу можуть не дати миттєвого ефекту, але в довгостроковій перспективі можуть стати ключовим фактором зростання прибутковості підприємства.

Особливу увагу слід приділити людському фактору в процесі реалізації резервів підвищення прибутковості. Часто саме персонал підприємства є джерелом найбільш цінних ідей щодо підвищення ефективності діяльності.

Тому важливо створювати культуру, яка заохочує інновації та постійне вдосконалення, а також забезпечувати ефективну комунікацію між різними рівнями управління.

Не менш важливим є і врахування галузевої специфіки при пошуку резервів підвищення прибутковості. Те, що працює в одній галузі, може бути неефективним в іншій. Наприклад, для виробничого підприємства ключовим резервом може бути оптимізація виробничих процесів, в той час як для сервісної компанії більш важливим може бути підвищення якості обслуговування клієнтів.

Також варто відзначити роль стратегічного планування в процесі пошуку та реалізації резервів підвищення прибутковості. Заходи з підвищення прибутковості повинні бути узгоджені з загальною стратегією розвитку підприємства і відповідати його довгостроковим цілям.

Нарешті, важливо розуміти, що пошук та реалізація резервів підвищення прибутковості - це не одноразова акція, а постійний процес. Бізнес-середовище постійно змінюється, з'являються нові технології, змінюються потреби споживачів, посилюється конкуренція. Тому підприємство повинно бути готовим до постійних змін і адаптації.

У підсумку, можна сказати, що ефективне використання резервів підвищення прибутковості вимагає комплексного, системного підходу, який враховує всі аспекти діяльності підприємства і його взаємодії з зовнішнім середовищем. Це складний, але необхідний процес, який дозволяє підприємству не тільки підвищити свою прибутковість, але і забезпечити свою конкурентоспроможність та стійкий розвиток в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

В процесі написання кваліфікаційної роботи було досліджено теоретичні та практичні аспекти обліку й аналізу доходів, витрат та фінансових результатів діяльності транспортних підприємств на прикладі ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС».

Розкрито економічну сутність категорій «доходи», «витрати», «фінансові результати», їх класифікацію та нормативно-правове регулювання. Доходи визначено як збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що призводить до зростання власного капіталу. В той час, витрати - це зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення капіталу підприємства. Фінансові результати відображають ефективність господарської діяльності у вигляді прибутку або збитку.

Досліджено особливості організації обліку доходів, витрат та фінансових результатів на ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС». Висвітлено порядок синтетичного та аналітичного обліку доходів і витрат підприємства від різних видів діяльності, а також облік формування та використання фінансових результатів на рахунках бухгалтерського обліку.

Також, відповідно до мети і завдань, у роботі проведено аналіз рівня, динаміки і структури доходів та витрат підприємства ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС». Здійснено оцінку рентабельності та платоспроможності, а також резервів збільшення прибутковості підприємства. Виявлено тенденції зростання доходів від реалізації послуг та витрат на їх здійснення. Проте прибутковість демонструє спадну динаміку, що зумовлено випереджаючими темпами зростання витрат над доходами. Коефіцієнти рентабельності знизилися, показники платоспроможності погіршилися.

На підставі проведеного аналізу розроблено рекомендації щодо підвищення прибутковості діяльності ТОВ «ПОДОЛЯК ТРАНС», а саме: оптимізація матеріальних витрат у вигляді запасних частин, розхідних

матеріалів, паливно-мастильних матеріалів та конкретне їх нормування, оренду приміщень та основних засобів, які використовуються у діяльності підприємства, утримання адміністративного персоналу; модернізація, оновлення транспортного парку; диверсифікація транспортних послуг, проведення поточних калькулювань собівартості одиниці наданих послуг для оцінки ефективності та прибутковості окремо наданої послуги для отримання повної, достовірної інформації для управлінського обліку; впровадження маршрутної оптимізації перевезень, складення оптимальних маршрутів, завчасне планування пунктів отримання паливно-мастильних матеріалів для оптимізації витрат на відповідні матеріали, укладення договорів з надавачами послуг з обслуговування транспортних засобів на найпопулярніших маршрутах для оптимізації витрат на технічне обслуговування рухомого складу.

Отже, ретельна організація бухгалтерського обліку, ретельний управлінський облік та належний рівень аналізу доходів, витрат і фінансових результатів мають важливе значення для підвищення ефективності функціонування транспортних підприємств, забезпечення їх стійкого фінансового стану та конкурентоспроможності на ринку транспортних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ М-ва фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід»: Наказ М-ва фінансів України від 29.11.1999р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1). Подання фінансової звітності: Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
6. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 (МСБО 18). Дохід : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 (МСБО 16). Основні засоби : Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
8. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» Наказ Міністерства фінансів України 31.12.99 № 318 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

9. Височан О. С. Економічна сутність доходів підприємства та їх класифікація. Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С.З. Гжицького, 2015. С. 54-59.
10. Фаріон А. І. Особливості обліку та оподаткування доходів від операційної діяльності підприємства. Науковий вісник НЛТУ України, 2016. С. 238-244.
11. Павлова Г. Є., Савченко О. Ю. Методичні підходи до визнання доходів у бухгалтерському обліку. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету, 2017. С.200-207.
12. Коваль С. В. Економічна сутність доходів підприємства та їх класифікація. Ефективна економіка, 2016. №5. 247 с.
13. Турчин Л. С. Доходи як економічна категорія та їх значення в діяльності підприємств. Інноваційна економіка, 2018. №3. С.231-236.
14. Андрієнко В. М. Доходи підприємства: економічна сутність та порядок визнання. Економіка і суспільство, 2017. №13. С.184-190.
15. Багрій К. Л. Економічна сутність категорії дохід підприємства та його класифікація. Молодий вчений, 2015. №2(17). С.91-94.
16. Ціцька Н. Є. Економічна сутність доходів підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету, 2015. №1(45). С.320-324.
17. Гоменюк О. О. Економічна сутність доходів підприємства. Економічний простір, 2017. №123. С.194-202.
18. Костюк О. М. Визначення та класифікація доходів підприємства. Економічний форум, 2018. №4. С.277-285.
19. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Житомир: ПП "Рута", 2015. 688 с.
20. Білуха М. Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит. Українська академія оригінальних ідей, 2017. 888 с.
21. Сопко В. В. Бухгалтерський облік. К.: КНЕУ, 2015. 578 с.

22. Лінник В. Г. Витрати виробництва: планування, облік, калькулювання, аналіз". К.: МАУП, 2017. 204 с.
23. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність. К.: Алерта, 2016. 924 с.
24. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку". К.: Центр учбової літератури, 2017. 522 с.
25. Нападовська Л. В. Управлінський облік. К.: Книга, 2016. 544 с.
26. Пушкар М. С. Облік і аудит. Тернопіль: Карт-бланш, 2017. 628 с.
27. Євдокимов В. В. Економічна сутність витрат виробництва: ретроспективний аналіз. Вісник ЖДТУ, 2015. №1(47). С. 74-80.
28. Бородкін О. С. Витрати виробництва і собівартість продукції. Львів: Світ, 2015. 184 с.
29. Лаговська В. В. Економічний зміст категорії витрати. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2016. №2(28). С. 69-75.
30. М. Т. Білуха Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит. К.: Українська академія оригінальних ідей, 2017. 888 с.
31. С. Ф. Голов Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку. К.: Центр учбової літератури, 2017. 522 с.
32. Л. В. Нападовська Управлінський облік. К.: Книга, 2015. 544 с.
33. Н. М. Ткаченко Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність. К.: Алерта, 2016. 924 с.
34. М. С. Пушкар Фінансовий облік. Тернопіль: Карт-бланш, 2017. 628 с.

35. О. Д. Гудзинський "Облік фінансових результатів". К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2018. 234 с.
36. Г. О. Король Фінансовий аналіз. К.: Центр учбової літератури, 2019. 394 с.
37. В. В. Сопко, В.П. Завгородній Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу. К.: КНЕУ, 2018. 411 с.
38. О. М. Петрук, Л.К. Сук Бухгалтерський облік і контроль. К.: Знання, 2021. 500 с.
39. В. Г. Лінник Облік фінансових результатів: теоретичні основи і практичне застосування. К.: КНЕУ, 2015. 204 с.
40. М. Р. Лучко Облік фінансових результатів: сутність, порядок формування і відображення в звітності. Тернопіль: Економічна думка, 2016. 244 с.